

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 5.11.2003
KOM(2003) 676 lopullinen

JATKUVA LAAJENTUMINEN

**Strategia-asiakirja
ja
Euroopan komission kertomus
Bulgarian, Romanian ja Turkin
edistymisestä liittymisvalmisteluissa**

{SEC(2003) 1210, 1211, 1212}

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
A. LAAJENTUMISPROSESSIN TILANNE	4
B. BULGARIAN JA ROMANIAN MATKA UNIONIIN	8
1. Bulgarian edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä.....	8
2. Romanian edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä.....	9
3. Bulgarian ja Romanian liittymistä valmisteleva strategia.....	10
4. Kehys neuvottelujen päättämiseksi	11
4.1 Kohti neuvottelujen päättämistä.....	11
4.2 Alustava rahoituskehys.....	12
C. TURKKI LAAJENTUMISPROSESSISSA – EDISTYMINEN JA HAASTEET	14
1. Turkin edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä.....	14
2. Turkin liittymistä valmisteleva strategia	16
D. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	18
LIITTEET	20
Liite 1: Kansanäänestykset ja vuoden 2003 liittymissopimuksen ratifioinnit	21
Liite 2: Bulgariaa, Romaniaa ja Turkkia koskevien määräaikauskertomusten päätelmät.....	23
Bulgaria	23
Romania	26
Turkki.....	30
Liite 3: Ehdokasmaiden ratifioimat ihmisoikeusyleissopimukset	37
Liite 4: Kumppanuustoimintahankkeet ja vertaisarvioinnit	38
Liite 5: Neuvottelujen tilanne	41
Liite 6: Tärkeimmät tilastoindikaattorit (2002)	42

JOHDANTO

Euroopan unionia odottaa sen historian merkittävimpiin kuuluva muutos. Puolen vuoden kuluttua unionin jäsenmäärä kasvaa 15:stä 25:een, sillä Tšekistä, Virosta, Kyproksesta, Latviasta, Liettuaista, Unkarista, Maltasta, Puolasta, Sloveniasta ja Slovakiasta tulee uusia jäsenvaltioita 1. toukokuuta 2004. Neuvotteluja jatketaan Bulgarian ja Romanian kanssa, jotta ne voisivat liittyä unioniin vuonna 2007, ja Turkin vahvistettua liittymistä valmistelemaa strategiaa ollaan panemassa täytäntöön.

Tämä laajentuminen on järjestyksessään viides sen jälkeen, kun Euroopan yhteisö sai alkunsa 50 vuotta sitten. Se osoittaa jälleen, miten houkutteleva eurooppalainen malli on nuorille demokratioille.

Tämä laajentuminen on kuitenkin erilainen kuin sitä edeltäneet laajentumiset. EU:hun ei ole koskaan liittynyt näin monta maata samanaikaisesti. Liittymistä ei ole koskaan valmisteltu näin perusteellisesti, sillä hakijamaiden talous ja yhteiskunta ovat kokeneet todellisen mullistuksen. Vakaat demokratiat ja toimivat markkinataloudet ovat nyt vakiinnuttaneet asemansa Keski- ja Itä-Euroopassa. Kiitos tästä kuuluu lähinnä näiden maiden hallituksille ja kansalaisille, joita on innoittanut mahdollisuus liittyä EU:hun.

Tuleva laajentuminen merkitsee historian kannalta muutakin kuin EU:n alueen kasvua: siinä ulotetaan mantereelle eurooppalainen malli vapaiden kansakuntien rauhanomaisesta ja vapaaehtoisesta yhdentymisestä. Laajentumisessa itse asiassa toteutuu eräs Euroopan yhdentymisen alullepanijoiden unelma: toisen maailmansodan jälkimainingeissa jakautuneen Euroopan mantereen yhdistyminen.

Liittyvien maiden on sopeuduttava tulevaan asemaansa EU:n jäsenenä, joilla on täydet ja tasavertaiset oikeudet. Tähän asti niiden tehtävänä matkalla Eurooppaan on ollut ottaa käyttöön ja panna täytäntöön yhteiset politiikat: niiden uutena tehtävänä Euroopassa EU:hun liittymisen jälkeen on vaikuttaa näiden politiikkojen muotoutumiseen. Myös EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden on valmistauduttava laajentumiseen viimeistelemällä sopimus perustuslaista, jotta laajentuneen unionin toiminnalle voidaan luoda asianmukainen kehys.

Liittymisneuvottelut ovat edenneet hyvin Bulgariassa ja Romaniassa, ja niitä jatketaan samoin periaattein, joita on sovellettu neuvotteluihin kymmenen liittyvän maan kanssa, jo saavutettuja tuloksia kyseenalaistamatta. Sama koskee liittymissopimusta.

Turkki on edistynyt merkittävästi liittymisvalmisteluissaan, ja sen edistymistä arvioidaan samoin perustein kuin muiden maiden edistymistä.

Liittymisprosessi on jo tuonut muutoksia liittyviin maihin, ja siitä on paljon hyötyä vakauden ja vaurauden kannalta. EU:n jäsenyys on mahdollinen nyt myös Länsi-Balkanin alueen maille. Näistä maista Kroatia on äskettäin jättänyt jäsenyyshakemuksen.

Laajentumisprosessi on haaste, jonka EU on mielellään ottanut vastaan. Nykyiset jäsenvaltiot haluavat jakaa muiden kanssa sen hyödyn, jota Länsi-Euroopassa on saatu luomalla poliittinen ja taloudellinen alue, jolla sodasta on tullut mahdoton. Tulevat jäsenet odottavat EU:sta takeita vakaudesta, rauhasta ja vauraudesta sekä mahdollisuutta osallistua Euroopan yhdistämiseen. Niiden nuorille demokratioille Eurooppa on vahva vertauskuva, joka ilmentää niiden perusluonteisia arvoja ja pyrkimyksiä.

A. LAAJENTUMISPROSESSIN TILANNE

Viimevuotisessa strategia-asiakirjassa "Kohti laajentunutta unionia" komissio suositteli **liittymisneuvottelujen päättämistä** Tšekin, Viron, Kyproksen, Latvian, Liettuan, Unkarin, Maltan, Puolan, Slovenian ja Slovakian kanssa. Lokakuussa 2002 kokoontunut Brysselin Eurooppa-neuvosto hyväksyi komission selvitykset ja suositukset sekä vahvisti, että sen "vakaana tarkoituksena on saattaa liittymisneuvottelut päätökseen näiden maiden kanssa Kööpenhaminassa – – kokoontuvassa Eurooppa-neuvostossa" joulukuussa 2002, katsoen, että nämä maat pystyvät täyttämään liittymisperusteet vuoden 2004 alusta. Eurooppa-neuvosto otti huomioon myös yleisen edistymisen liittymisneuvotteluissa sekä yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sen täytäntöönpanossa, samoin kuin ehdokasmaiden neuvotteluissa antamien sitoumusten toteuttamisessa.

Neuvottelut kymmenen edellä mainitun maan kanssa etenivät viimeiseen vaiheeseensa joulukuussa 2002 pidettyä Kööpenhaminan Eurooppa-neuvoston kokousta edeltäneinä kuukausina. Oikeudenmukaisesta ja tasapainoisesta loppupaketista sovittiin Kööpenhaminassa, jossa oli vuonna 1993 vahvistettu liittymisperusteet.

Liittymissopimus allekirjoitettiin Attaloksen Stoassa Ateenassa 16. huhtikuuta 2003 pidetyssä seremoniassa.¹ Sopimus annettiin sitten nykyisten jäsenvaltioiden ja liittyvien maiden ratifioitavaksi kunkin maan kansallisen ratifiointimenettelyn mukaisesti. Tätä prosessia on viipymättä jatkettava muissa maissa, jotta sopimus voisi tulla voimaan liittymispäivänä eli 1. toukokuuta 2004. Liittymissopimuksen täytäntöönpanon valmistelutyö on kesken.

Kyproksen osalta Eurooppa-neuvosto on useaan otteeseen korostanut pitävänsä selvästi parempana sitä, että Euroopan unioniin liittyisi yhdistynyt Kypros. Valitettavasti Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri ei ole vielä onnistunut pyrkimyksissään löytää ratkaisu Kyproksen ongelmaan. Kesäkuussa 2003 pidetyssä Thessalonikin Eurooppa-neuvostossa unioni kehotti jatkamaan pikaisesti rauhanneuvotteluja YK:n pääsihteerin ehdotusten pohjalta ja oli tyytyväinen siihen, että komissio oli tarjonnut apuaan, jotta Kyproksen ongelmassa päästäisiin nopeasti ratkaisuun. Komissio noudatti Kööpenhaminan Eurooppa-neuvoston kehotusta ja antoi kesäkuussa 2003 tiedonannon Kyproksen pohjoisosan talouskehityksen edistämistavoista ja alueen lähentämisestä Euroopan unioniin. Komissio katsoo, että Kyproksen kahdella yhteisöllä on suotuisat edellytykset löytää kokonaisvaltainen ratkaisu Kyproksen ongelmaan, ennen kuin Kypros liittyy EU:hun 1. toukokuuta 2004. Yhdistyneen Kyproksen liittyminen Euroopan unioniin hyödyttäisi kaikkia kyproslaisia sekä edistäisi sisäistä rauhaa ja sovintoa. Se lisäisi myös alueen yleistä vakautta. EU on varannut saaren pohjoisosan tukemiseen 206 miljoonaa euroa, jos ratkaisuun päästään.

Kaikissa liittyvissä maissa Kyprosta lukuun ottamatta on järjestetty **kansanäänestys** EU:hun liittymisestä. Kansanäänestyksissä on annettu selkeä julkinen tuki EU:hun

¹ Liittymistä koskevat asiakirjat, liittymissopimus mukaan luettuna, julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL L 236, 23.9.2003, s. 1), joka löytyy seuraavasta Internet-osoitteesta: <http://europa.eu.int/eur-lex>.

liittymiselle ja sinetöity neuvottelujen tulokset. Äänestysprosentti on ollut kaikissa maissa riittävän korkea, joten kansanäänestyksistä on saatu luotettavia tuloksia erittäin vakuuttavalla ääntenenemmistöllä. *Liite 1: Kansanäänestykset ja vuoden 2003 liittymissopimuksen ratifioinnit* sisältää yleiskuvan kansanäänestyksistä ja ratifioinneista.

Nykyisten ja liittyvien jäsenvaltioiden hallitukset ovat toteuttaneet kattavia tiedotuskampanjoita, joissa kansalaisille on kerrottu laajentumisesta, ja useimmat liittyvät maat järjestivät myös erillisiä tehokampanjoita ennen kansanäänestystä. Komissio on antanut käytännön apua ja rahoitustukea monen vuoden ajan laajentumista koskevassa viestintästrategiassaan. Vuosittain on varattu jopa 30 miljoonaa euroa laajentumisprosessia ja sen seurauksia koskevaan tiedotukseen tiedotuskeskusten, kumppanuuksien, seminaarien, esitteiden, tiedotusvälineiden kanssa tehtävän yhteistyön ja www-sivustojen kautta. Komissio tukee edelleen laajentumista koskevaa tiedotusta, jotta ratifiointiprosessi saataisiin päätökseen.

Kauan odotetun liittymispäivän lähestyessä kymmenen liittyvän maan on toteutettava lopulliset valmistelut, jotta ne voivat liittyä EU:hun mahdollisimman suotuisin edellytyksin. Komissio esittää arviointinsa erillisessä **kokonaisvaltaisessa seurantakertomuksessa**.

Käyttöön on otettu erityisiä tiedotus- ja kuulemismenettelyjä, joilla varmistetaan liittyvien maiden edustajien osallistuminen uuden yhteisön säännösten kehittämiseen liittymisneuvottelujen päättyttyä. Liittyvät maat ovat liittymissopimuksen allekirjoittamisesta lähtien muun muassa osallistuneet **aktiivisina tarkkailijoina** neuvoston elimiin ja komission johtamiin komiteoihin. Liittyvillä mailla on oikeus ilmaista mielipiteensä käsiteltävinä olevista ehdotuksista, mutta ne eivät voi äänestää. Liittyvien maiden kansallisten parlamenttien jäsenillä on lisäksi tarkkailija-asema Euroopan parlamentissa.

Liittyvät maat ja ehdokasmaat osallistuivat keskusteluun **Euroopan tulevaisuudesta** Eurooppa-valmistelukunnassa, joka päätti työnsä tekemällä Eurooppa-neuvostolle ehdotuksen sopimukseksi Euroopan perustuslaista unionin tulevaa toimielinrakennetta käsittelevää hallitustenvälistä konferenssia varten. Kymmenen liittyvää maata osallistuvat täysipainoisesti 4. lokakuuta 2003 käynnistettyyn hallitustenväliseen konferenssiin, ja uusi sopimus on tarkoitus allekirjoittaa niiden liittyttyä EU:hun. Ehdokasmaat Bulgaria, Romania ja Turkki osallistuvat tarkkailijoina hallitustenväliseen konferenssiin.

Kuten monia muita sopimuksia, joita unioni on tehnyt kolmansien maiden kanssa, myös Bulgarian ja Romanian kanssa tehtyjä **Eurooppa-sopimuksia** ja Turkin kanssa tehtyä assosiaatiosopimusta on mukautettava siten, että laajentuminen otetaan huomioon. Komissio aikoo neuvotella mukautuksista Bulgarian, Romanian ja Turkin kanssa neuvostolta saadun valtuutuksen perusteella. Sopimukseen olisi tehtävä pöytäkirjoja, joissa otetaan huomioon näiden neuvottelujen tulokset, mahdollisimman pian liittymisen jälkeen liittymissopimuksessa tarkoitetun yksinkertaistetun menettelyn mukaisesti. Tärkeimpiin Bulgarian ja Romanian kanssa tehdyissä sopimuksissa mukautettaviin osaluokkiin kuuluvat sekä jalostettujen että jalostamattomien maataloustuotteiden kaupan myönnytykset. Myönnytyksiä on parannettu viime vuosina kahdesti ns. 00-lajikkeita ja tullietuuksia koskeneissa neuvotteluissa. Jotta asteittainen markkinoiden yhdentyminen jatkuisi liittymistä edeltävänä aikana, komissio suunnittelee uutta neuvottelukierrosta kaupan vapauttamiseksi. Toinen lähiaikoina kehitettävä osa-alue on

vaatimustenmukaisuuden arvioinnin vastavuoroinen tunnustaminen eurooppalaisesta vaatimustenmukaisuuden arvioinnista tehdyissä pöytäkirjoissa.

EU:n toimielimissä toteutetaan laajentumisen **hallinnollisia valmisteluja**, jotta kaikki tarvittava olisi valmiina liittymispäivään mennessä. Työ sisältää muun muassa henkilöstötarpeen arvioinnin ja palvelukseen ottamista koskevat valmistelut, käännös- ja tulkkauspalvelujen järjestämisen uusilla kielillä sekä rakennuksia ja kouluja koskevat valmistelut. Komissio toi esille erityisesti uusien henkilöresurssien tarpeen vuodesta 2004 noin vuoteen 2008.² Euroopan yhteisöjen henkilöstövalintatoimisto aloitti toimintansa tammikuussa 2003, ja vuoden 2003 alkupuoliskolla käynnistettiin ensimmäiset kilpailut liittyvistä maista tulevan henkilöstön palvelukseen ottamiseksi. Komissio on asettanut palvelukseen ottamiselle suuntaa-antavia tavoitteita seitsemän vuoden siirtymäkaudeksi. Jo vuonna 2003 perustettiin 500 tilapäistä virkaa, jotta voitiin vastata henkilöstötarpeen lisääntymiseen ennen liittymistä tietyillä toimintaloikoilla, kuten maataloudessa, rakennepoliitikassa ja kielipalveluissa. Nämä tilapäiset henkilöstön jäsenet ovat useimmiten liittyvien maiden kansalaisia, ja he ovat nyt alkaneet siirtyä virkoihinsa komission yksiköissä.

Uusissa jäsenvaltioissa sijaitsevista komission lähetystöistä tulee 1. toukokuuta 2004 lehdistö- ja tiedotustoimistoja, ja ne keskittyvät uuteen tehtäväänsä eli kansalaisille ja tiedotusvälineille annettavaan tiedotukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Niihin jää kuitenkin lyhyen siirtymäkauden ajaksi tarvittava määrä erikoistunutta henkilöstöä, jonka tehtävänä on seurata liittymistä valmistelevan tuen asteittaista poistamista.

Kroatia esitti 20. helmikuuta 2003 hakemuksen maan liittymiseksi Euroopan unioniin. Neuvosto päätti 14. huhtikuuta 2003 pitämässään kokouksessa toteuttaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 49 artiklassa määrätyn menettelyn ja pyysi komissiota toimittamaan neuvostolle lausuntonsa kyseisestä hakemuksesta. Kroatian viranomaisille esitettiin heinäkuussa useita kysymyksiä, joilla pyrittiin saamaan täsmällinen kuva tilanteesta, ja Kroatian viranomaiset vastasivat niihin lokakuussa. Komissio valmistelee lausuntoaan, joka on määrä antaa keväällä 2004.

Unioni on vahvistanut monta kertaa, ettei se halua laajentumisen luovan Eurooppaan uusia raja-aitoja. Siksi komissio antoi maaliskuussa 2003 tiedonannon³ uudesta kehyksestä suhteille EU:n **itäisiin ja eteläisiin naapureihin**. Komissio esitteli kunnianhimoisen uuden vision: se haluaa luoda yhteisiin arvoihin ja syvään yhdentymiseen perustuvan laajentuneen rauhan, vakauden ja vaurauden alueen, johon kuuluvat ne itäiset ja eteläiset naapurimaat, jotka eivät näillä näkymin ole liittymässä EU:n jäseniksi. Vastineeksi konkreettisesta edistymisestä poliittisten, taloudellisten ja institutionaalisten uudistusten toteuttamisessa EU:n naapurimaille tarjotaan mahdollisuus entistä tiiviimpiin taloudellisiin ja poliittisiin suhteisiin EU:n kanssa. Komissio ehdotti eriytettyä, asteittaista ja vertailukohtia hyödyntävää lähestymistapaa aloitteen

² Ks. komission tiedonanto "Komission toiminnot ja henkilöresurssit laajentuneessa Euroopan unionissa", 5.6.2002 (KOM(2002) 311 lopullinen).

³ Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille "Laajempi Eurooppa ja naapuruus: uusi kehys suhteille EU:n itäisiin ja eteläisiin naapureihin", 11.3.2003 (KOM(2003) 104 lopullinen). Tätä kehystä sovelletaan seuraaviin maihin: Venäjä, Ukraina, Moldova, Valko-Venäjä, Algeria, Egypti, Israel, Jordania, Libanon, Libya, Marokko, palestiinalaishallinto, Syyria, Tunisia.

toteuttamisessa sekä maakohtaisten toimintasuunnitelmien laatimista. Niin jäsenvaltiot kuin naapurimaatkin suhtautuivat aloitteeseen erittäin myönteisesti.

Lisäksi komissio antoi heinäkuussa tiedonannon⁴ uudesta naapuruuspolitiikan välineestä. Siinä mukautetaan yhteisön raja-alueille antama tuki uuteen naapuruuspolitiikkaan, joka perustuu kaksivaiheiseen lähestymistapaan: ensimmäisessä vaiheessa vuoteen 2006 asti pyritään löytämään pragmaattisia ja dynaamisia ratkaisuja, joilla parannetaan nykyistä yhteistyötä olemassa olevien välineiden välillä sekä tehostetaan rajatylittävää ja alueellista yhteistyötä ja lisätään sen näkyvyyttä olemassa olevan lainsäädännön perusteella. Myöhemmässä vaiheessa vuodesta 2007 alkaen voidaan harkita kauaskantoisempaa ratkaisua, kun lainsäädäntö- ja budjettikysymykset on arvioitu.

Komissio pohtii ja kehittää edelleen yleistä menetelmää laajempaa Eurooppaa ja naapuruutta koskevan käsitteen toteuttamiseksi käytännössä. Tähän sisältyvät asianomaisten maiden kanssa solmittujen suhteiden perusteellinen tarkastelu ja ensimmäisten toimintasuunnitelmien laatiminen. Thessalonikin päätelmien perusteella komissio esittää neuvostolle ensi vuonna kattavan kertomuksen, joka sisältää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

Tämän kertomuksen loppuosa koskee **Bulgariaa, Romaniaa ja Turkkia** eli niitä kolmea ehdokasmaata, jotka eivät liity unioniin 1. toukokuuta 2004. Näitä maita koskevissa vuoden 2003 määräaikauskertomuksissa esitetään yksityiskohtainen analyysi niiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa kuluneen vuoden aikana. Tätä edistymistä arvioidaan samoin perustein ja menetelmin, joita on sovellettu johdonmukaisesti kaikkiin ehdokasmaihin. Kööpenhaminassa (1993) ja Madridissa (1995) kokoontuneiden Eurooppa-neuvostojen päätelmien mukaisesti kertomuksessa kiinnitetään huomiota sekä lainsäädännön muutoksiin että yhteisön säännösten täytäntöönpanoa ja valvontaa koskeviin hallintovalmiuksiin. Kertomukset osoittavat, että Bulgaria, Romania ja Turkki ovat edistyneet Kööpenhaminan Eurooppa-neuvostossa vuonna 1993 vahvistettujen arviointiperusteiden eli poliittisten, taloudellisten ja yhteisön säännöstöä koskevien arviointiperusteiden täyttämässä.

⁴ Komission tiedonanto "Kohti uutta naapuruuspolitiikan välinettä", 1.7.2003 (KOM(2003) 393 lopullinen).

B. BULGARIAN JA ROMANIAN MATKA UNIONIIN

1. Bulgarian edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä

Bulgaria täyttää edelleen Kööpenhaminassa vahvistetut **poliittiset arviointiperusteet**. Bulgaria hyväksyi valtionhallinnon nykyaikaistamisstrategian täytäntöönpanoa koskevan ohjelman ja toimintasuunnitelman, mutta ponnisteluja on jatkettava, jotta Bulgariassa olisi pätevä ja tehokas virkamieskunta keskipitkällä aikavälillä. Oikeuslaitoksen kattava uudistus jatkui. Erityisesti perustuslakiin tehty tuomareiden asemaa koskevat muutokset ovat merkittävä edistysaskel. Lahjonta on edelleen ongelma, joten Bulgarian olisi sinnikkäästi jatkettava pyrkimyksiä tällä alalla.

Bulgaria kunnioittaa edelleen ihmisoikeuksia ja perusvapauksia. Turvapaikka-asioita, lastensuojelua, tasavertaisia mahdollisuuksia ja syrjinnän torjuntaa koskeva lainsäädäntö on parantunut huomattavasti. Laitoksiin sijoitettujen lasten ja kehitysvammaisten elinolot eivät kuitenkaan ole kohentuneet. On myös torjuttava poliisin harjoittamaa halventavaa kohtelua sekä ihmiskauppaa. Uusi toimintasuunnitelma romanien sopeuttamista yhteiskuntaan koskevan puiteohjelman toteuttamiseksi on myönteinen askel, mutta ponnisteluja on määrätietoisesti jatkettava syrjivien asenteiden ja käyttäytymisen torjumiseksi. *Liite 3: Ehdokasmaiden ratifioimat ihmisoikeusyleissopimukset* sisältää yleiskuvan Bulgarian ratifioimista ihmisoikeusyleissopimuksista.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Bulgaria on toimiva markkinatalous. Sen pitäisi pystyä selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa lyhyellä aikavälillä, jos se jatkaa uudistusohjelmaansa jäljellä olevien esteiden poistamiseksi.

Bulgarian talous on erittäin vakaa, ja rakenneuudistukset ovat edenneet hyvin. Näin varmistetaan toimivat markkinamekanismit ja entistä tehokkaampi voimavarojen kohdentaminen. Hyödyke- ja työmarkkinoiden joustavuutta olisi kuitenkin lisättävä. Erityisesti olisi tehostettava hallinto- ja oikeusjärjestelmää, jotta taloudellisilla toimijoilla olisi entistä vakaampi ja ennustettavampi toimintaympäristö. Yksityistämishjelma on saatava päätökseen, ja yrityksiin vaikuttavia määräyksiä ja hallintomenettelyjä on yksinkertaistettava. *Liite 6: Tärkeimmät tilastoindikaattorit (2002)* sisältää joukon tilastoindikaattoreita.

Bulgaria on kuluneen vuoden aikana edistynyt hyvin useimmilla aloilla **yhteisön säännösten käyttöönotossa**, ja se pystyy saattamaan tarvittavan lainsäädännön osaksi kansallista lainsäädäntöään ennen suunniteltua liittymispäivää, jos nykyinen vauhti jatkuu. Bulgariaa koskevan määräaikauskertomuksen päätelmissä on lisätietoa edistymisestä yhteisön säännösten eri neuvotteluluvuissa.

Bulgarian on jatkettava ponnisteluja kehittääkseen riittävät hallinto- ja oikeudelliset valmiudet yhteisön säännösten täytäntöönpanoa ja valvontaa varten. Bulgarian on jatkettava julkishallinnon horisontaalista uudistusta ja keskityttävä erityisesti kehittämään valmiuksia sisämarkkinoihin osallistumiseen sekä yhteisön säännösten soveltamiseen esimerkiksi maatalouden, ympäristön ja aluepolitiikan aloilla. Sen on edelleen pyrittävä luomaan tarvittavat hallintovalmiudet EU:n varojen moitteettoman ja tehokkaan hoidon varmistamiseksi.

Liite 2: Bulgariaa, Romaniaa ja Turkia koskevien määräaikauskertomusten päätelmät sisältää kaikki Bulgariaa koskevan määräaikauskertomuksen päätelmät.

2. Romanian edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä

Romania täyttää edelleen **poliittiset arviointiperusteet**. Kuluneen vuoden aikana on käynnistetty useita myönteisiä aloitteita julkishallinnon ja oikeuslaitoksen uudistamiseksi. Romanian on keskityttävä näiden toimenpiteiden tehokkaaseen täytäntöönpanoon, ja sen olisi näiden ponnistelujen perusteella pyrittävä ratkaisemaan työläisiin hallintomenettelyihin, vähäiseen avoimuuteen ja rajallisiin päätöksentekovalmiuksiin liittyvät ongelmat. Sen on kehitettävä ja pantava täytäntöön päätöksenteko- ja lainsäädäntöprosessin uudistusstrategia. Korruptio on Romaniassa vielä yleistä. Joitakin runsaasti julkisuutta saaneita toimenpiteitä on toteutettu, mutta ponnisteluja on lisättävä huomattavasti.

Romania kunnioittaa edelleen ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, ja se on edistynyt hyvin erityisesti syrjinnän torjunnan, lastensuojelun ja kansallisten vähemmistöjen osalta. Romaneja koskevan strategian täytäntöönpanoa on jatkettava. Uudistuksia valmistellaan muillakin aloilla, mutta tulevaisuuden haasteena on aloitteiden tehokas täytäntöönpano. *Liite 3: Ehdokasmaiden ratifioimat ihmisoikeusyleissopimukset* sisältää yleiskuvan Romanian ratifioimista ihmisoikeusyleissopimuksista.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Romaniaa voidaan pitää toimivana markkinataloutena sitten, kun hyvää edistymistä on määrätietoisesti jatkettu. Lisäksi Romanian on tarmokkaasti jatkettava rakenneuudistusohjelmansa täytäntöönpanoa, jotta se pystyisi selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa lyhyellä aikavälillä.

Makrotalouden vakaus on lisääntynyt, julkisten yritysten yksityistämistä ja rakenneuudistusta on nopeutettu, ja markkinoille pääsyn ja sieltä poistumisen mekanismeja on parannettu. On kuitenkin jatkettava maltillista finanssi- ja palkkapolitiikkaa, edistettävä menouudistusta ja parannettava veronmaksuhalukkuutta. Ensisijaisesti on lisättävä yritysten rahoituskuria varsinkin siten, että puututaan jatkuvasti kertyviin rästeihin. Keskeisten alojen, kuten energia-, kaivos- ja liikennealan, rakenneuudistuksessa ja yksityistämisessä on edistytävä. *Liite 6: Tärkeimmät tilastoindikaattorit (2002)* sisältää joukon tilastoindikaattoreita.

Romania on edistynyt tasaisesti **yhteisön säännösten käyttöönotossa**, ja se pystyy saattamaan tarvittavan lainsäädännön osaksi kansallista lainsäädäntöään ennen suunniteltua liittymispäivää, jos nykyinen vauhti jatkuu. Lainsäädännön laatu on epätasainen lainsäädäntöprosessin heikkouden takia, ja joissakin tapauksissa säädöksiä on tarkistettava, ennen kuin ne voidaan panna täytäntöön. Romaniaa koskevan määräaikauskertomuksen päätelmissä on lisätietoa edistymisestä yhteisön säännösten eri neuvotteluluvuissa.

Monilla tärkeillä aloilla kuilu lainsäädännön antamisen ja uuden lainsäädännön täytäntöönpanoa ja valvontaa koskevien julkishallinnon vähäisten valmiuksien välillä on säilynyt. Tämä muodostaa merkittävän esteen Romanian liittymisvalmisteluille, ja ongelman ratkaiseminen edellyttää sekä julkishallinnon että oikeusjärjestelmän

kokonaisvaltaista rakenneuudistusta. Ongelmana on yhteisön säännösten käyttöönoton lisäksi EU:n antaman rahoitustuen hallinnointi. Yhteisön säännösten edellyttämien uusien institutionaalisten rakenteiden luomisessa on edistytty, vaikka tulokset ovatkin toistaiseksi olleet epätasaisia.

Liite 2: Bulgariaa, Romaniaa ja Turkia koskevien määräaikauskertomusten päätelmät sisältää kaikki Romaniaa koskevan määräaikauskertomuksen päätelmät.

3. Bulgarian ja Romanian liittymistä valmisteleva strategia

Kuten viimevuotisessa strategia-asiakirjassa suositeltiin, neuvosto kannatti yksityiskohtaisia etenemissuunnitelmia sekä hyväksyi Bulgarian ja Romanian tarkistettua liittymiskumppanuudet. Liittymiskumppanuudet perustuvat vuoden 2002 määräaikauskertomusten tuloksiin, ja niissä luetellaan konkreettisia toimenpiteitä liittymisvalmistelujen jatkamiseksi ja päättämiseksi. Liittymiskumppanuuksien tarkoituksena on sovittaa yhteen kehikseen komission määräaikauskertomuksessa mainitut ensisijaiset toiminta-alat, ensisijaisten tavoitteiden saavuttamiseen ehdokasmaissa saatavilla olevat määrärahat ja apuun sovellettavat ehdot.

Instituutioiden kehittämisen ja yhteisön säännöstöön liittyvien investointien olisi edelleen oltava yhteisön antaman avun pääpainopisteenä varsinkin Phare-ohjelmassa. Tässä yhteydessä vertaisarviointi ja kumppanuustoiminta ovat sopivia välineitä, ja niitä käytetään huomattavasti (ks. taulukot, *Liite 4: Kumppanuustoimintahankkeet ja vertaisarvioinnit*). Tätä olisi edelleen jatkettava.

Yhteisön antaman avun toisena päätavoitteena on yhä taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistäminen, ja selkeänä painopisteenä on valmistaa Bulgarian ja Romanian hallintoja ja edunsaajia rakennerahastojen ja koheesiorahaston tuleviin toimiin.

Komission ehdottamissa Bulgarian ja Romanian etenemissuunnitelmissa, joita kannatettiin Kööpenhaminan Eurooppa-neuvostossa, lisätään huomattavasti näille maille vuosina 2004–2006 annettavaa taloudellista apua (1 360 miljoonaa euroa vuonna 2004, 1 502 miljoonaa euroa vuonna 2005 ja 1 650 miljoonaa euroa vuonna 2006). Sittenmin tämä lisäys sisällytettiin vuosien 2000–2006 tarkistettuihin rahoitusnäkyymiin, joista budjettivallan käyttäjät päättivät. Sen tarkoituksena on tukea Bulgariaa ja Romaniaa, jotta ne voivat toteuttaa jäljellä olevat toimenpiteet liittymisperusteiden täyttämiseksi ja valmistella edelleen osallistumistaan rakennerahastoihin.

Avun lisäämisen ehtoina ovat tyydyttävä edistyminen etenemissuunnitelman täytäntöönpanossa ja liittymiskumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden saavuttamisessa sekä merkittävät parannukset maiden valmiuksissa hoitaa ja käyttää varoja tehokkaasti. Valmisteluja olisi jatkettava, jotta laajennettu hajautettu täytäntöönpanojärjestelmä (EDIS-järjestelmä) voitaisiin ottaa käyttöön Phare- ja ISPA-ohjelmissa vuoden 2004 loppuun mennessä. Lisäksi Bulgarian ja Romanian olisi varmistettava, että käytössä on tehokkaat rakenteet mahdollisten petos- ja korruptiotapausten estämistä ja havaitsemista sekä niistä rankaisemista varten.

4. Kehys neuvottelujen päättämiseksi

4.1 Kohti neuvottelujen päättämistä

Bulgarian ja Romanian tavoitteena on liittyminen unioniin vuonna 2007. Tämä ajankohta on ollut unionin yhteinen tavoite joulukuussa 2002 kokoontuneesta Kööpenhaminan Eurooppa-neuvostosta lähtien, mutta se edellyttää edistymistä liittymisperusteiden täyttämiseksi. Unionin tavoite, jonka mukaan Bulgaria ja Romania otetaan unionin jäseniksi vuonna 2007, on edelleen pidettävä kiintopisteenä näiden maiden valmisteluissa, ja komissio tukee niitä päämäärän saavuttamisessa.

Liittymisneuvotteluissa on tähän mennessä edistytty tasaisesti. Kaikki yhteisön säännösten neuvotteluluvut on otettu käsiteltäviksi Bulgarian ja Romanian kanssa. Bulgarian kanssa on toistaiseksi päätetty 26 ja Romanian kanssa 20 kaikkiaan 31 neuvotteluluvusta. *Liite 5: Neuvottelujen tilanne* sisältää yleiskuvan neuvottelujen tilanteesta taulukkomuodossa.

Neuvottelujen on edettävä lopulliseen päätökseen neuvottelujen alussa vahvistettujen periaatteiden mukaan. Kuten Thessalonikin Eurooppa-neuvostossa julistettiin, neuvotteluja "jatketään samalta pohjalta ja samoin periaattein, joita on sovellettu kymmeneen nyt liittyvään valtioon".

Neuvottelujen perusperiaatteen mukaisesti kukin maa edistyy omien ansioidensa perusteella. Neuvottelujen tahdin ratkaisee, kuten aiemminkin, siis lähinnä edistyminen paikan päällä: neuvotteluja käyvien maiden edistyminen yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä sen tehokasta täytäntöönpanoa ja valvontaa koskevien valmiuksien kehittämisessä. Tätä edistymistä arvioidaan komission määräaikaiskertomuksissa, joiden perusteella päätetään neuvottelujen kulusta. Komissio seuraa edelleen neuvotteluja käyvien maiden antamien sitoumusten noudattamista. Edistyminen neuvotteluissa noudattaa edistymistä paikan päällä.

Lisäksi edistyminen neuvotteluissa ja neuvottelulukujen käsittelyn päättäminen toistaiseksi edellyttävät kaikilta osapuolilta tarvittavia ponnisteluja. Ehdokasmaiden on valmisteltava kannanottoja, joissa näkyy edistyminen yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja täytäntöönpanovalmiuksissa edellisen neuvottelukierroksen jälkeen kussakin neuvotteluluvussa, ja niiden on annettava uskottavia sitoumuksia jäljellä olevista toimenpiteistä. Komissio puolestaan tekee edelleen tarvittavat ehdotukset vielä käsiteltävinä olevista luvuista, jotta unioni voi valmistella yhteisiä kantoja ehdokasmaille.

Jotta Bulgaria ja Romania voisivat liittyä unioniin vuonna 2007, yhteinen liittymissopimus olisi allekirjoitettava viimeistään vuoden 2005 loppupuolella, ja neuvottelut olisi saatava päätökseen hyvissä ajoin ennen sitä. Tätä edeltää komission lopullinen suositus Bulgarian ja Romanian liittymisvalmiudesta. Thessalonikin Eurooppa-neuvostossa tuettiin Bulgariaa ja Romaniaa niiden pyrkimyksissä saattaa neuvottelut tavoitteen mukaisesti päätökseen vuonna 2004 ja kehoitettiin niitä vauhdittamaan valmistelujaan paikan päällä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää todellista edistymistä paikan päällä ja neuvotteluprosessissa kummankin maan omien ansioiden perusteella.

4.2 Alustava rahoituskehys

Kuten myös neuvotteluissa kymmenen liittyvän maan kanssa vuonna 2002, yksi tärkeimmistä neuvottelujen päättämistä pohjustavista tehtävistä on johdonmukaisen rahoituskehysten laatiminen. Tämä mahdollistaa neuvottelujen päättämisen maataloutta ja aluepolitiikkaa koskevissa luvuissa, joilla on merkittäviä vaikutuksia talousarvioon ja jotka liittyvät varainhoito- ja talousarviosäännöksiä koskevaan lukuun.

Liittyvien maiden osalta liittymistä koskevan rahoituspaketin ratkaisi suurelta osin Berliinin Eurooppa-neuvostossa maaliskuussa 1999 hyväksytty rahoituskehys vuosiksi 2000–2006. Bulgarian ja Romanian liittymisen vaikutuksista talousarvioon ei ole vielä tällaista kokonaisvaltaista rahoituskehystä. Kesäkuussa pidetyssä Thessalonikin Eurooppa-neuvostossa todettiin kuitenkin, että "keskustelut tai yhteisymmärrys tulevista poliittisista uudistuksista tai uudet rahoitusnäkymät eivät estä liittymisneuvottelujen jatkamista ja saattamista päätökseen, eikä neuvottelujen tulos vaikuta niihin".

Komission ehdotukset perustuvat siis nykyiseen yhteisön säännöstöön sekä rahoituskehysten periaatteisiin ja menetelmiin, jotka on kehitetty kymmenen liittyvän maan kanssa käytyjä neuvotteluja varten. Erityisesti komissio katsoo seuraavaa:

- Maataloudessa olisi säilytettävä tavoite, jonka mukaan maanviljelijöiden suorat tuet otetaan vaiheittain käyttöön uusissa jäsenvaltioissa kymmenen vuoden aikana ja ne ovat aluksi 25 prosenttia 15 jäsenvaltion EU:ssa sovellettavasta tukitasosta. EU:n neuvottelukannassa olisi otettava huomioon yhteisessä maatalouspolitiikassa toteutettu uudistus. Bulgarian ja Romanian maaseudun kehittämisen määrärahat lasketaan samoin perustein kuin maaseudun kehittämisen määrärahat jaettiin kymmenen liittyvän maan kesken. Bulgarian ja Romanian liittymisestä aiheutuvat ylimääräiset markkinoihin liittyvät menot on lisättävä 25 jäsenvaltion EU:n otsakkeen 1 A ylärajaan.⁵
- Rakennetoimien määrärahoista kolmasosa olisi osoitettava koheesiorahastoon, ja niiden kokonaismäärä olisi vahvistettava noudattamalla samaa lähestymistapaa kuin kymmenessä liittyvässä maassa, eli siinä olisi otettava huomioon muun muassa rakennerahastojen vaiheittainen käyttöönotto, joka lisää asteittain maiden vastaanottokykyä. Siirrot rajoitetaan neljään prosenttiin kunkin vuoden ennustetusta bruttokansantulosta. Kun tästä kokonaismäärästä on sovittu, maa- ja politiikkakohtaiset määrärahat lasketaan soveltamalla suurelta osin samaa menetelmää, jota on sovellettu nykyisiin jäsenvaltioihin vuosina 2000–2006. Määrärahojen jakautuminen on alustava, joten se voi muuttua politiikan uudistuksen tulosten mukaan, mutta kokonaismäärärahat pysyvät samana.
- Bulgaria ja Romania osallistuvat täysimääräisesti yhteisön sisäisiin politiikkoihin, ja lisäksi instituutioiden kehittämiseen olisi osoitettava lisämäärärahoja samalla tavoin kuin liittyville maille (erityisesti siirtymäjärjestely).

⁵ Tästä säädetään 18. marraskuuta 2002 tehdyssä neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöksessä.

- Bulgarian ja Romanian julkisen talouden nettorahoitusasema ei saa olla huonompi niiden liittyessä unioniin kuin liittymistä edeltävänä vuotena, jolloin ne saavat liittymistä valmistelevaa tukea.
- Erityisongelmiin, kuten Kozloduyn ydinvoimalan käytöstä poistamiseen, olisi osoitettava määrärahoja.

Tähän lähestymistapaan sisältyvä jatkuvuus on oikeudenmukainen niin nykyisille kuin tulevillekin liittyville maille, ja se on perusteltu siksi, että on vältettävä lyömästä lukkoon tulevia politiikan uudistuksia ja tulevia rahoitusnäkymiä. Koska tämä ehdotus perustuu samoihin periaatteisiin ja menetelmiin, joita on sovellettu kymmeneen liittyvään maahan, neuvotteluja voidaan huomattavasti yksinkertaistaa.

Vaikka laajentumisen kannalta olisikin toivottavaa, että jatkuvuus säilyy vähintäänkin lähtökohtana unionin uusissa rahoitusnäkymissä vuodesta 2007 alkaen, ei voida sulkea pois, että Bulgarian ja Romanian rahoituskehukseen on tehtävä merkittäviä mukautuksia, jotta voidaan ottaa huomioon tulevat politiikan uudistukset tai rahoitusnäkymien oleelliset muutokset nykyisiin rahoitusnäkymiin verrattuna. On siis järkevää ja asianmukaista rajata Bulgarian ja Romanian rahoituskehys ajallisesti kolmeen liittymistä seuraavaan vuoteen. Tämä on itse asiassa sama ajanjakso kuin kymmenen liittyvän maan kanssa käydyissä neuvotteluissa sovittu ajanjakso, joka rajattiin vuonna 2006 päättyviin nykyisiin rahoitusnäkymiin.

Jos Bulgarian ja Romanian liittymisen rahoituskehys edellyttäisi mukautuksia neuvottelujen päätyttyä, tarvittaisiin menettely, jotta nämä maat voisivat asianmukaisesti osallistua päätöksentekoon. Tämä menettely olisi tarvittaessa sisällytettävä liittymissopimukseen.

Komissio varmistaa, että neuvosto voi käsitellä näitä kysymyksiä vuoden 2004 alussa Bulgarian ja Romanian liittymisen yhteisessä rahoituskehyksessä. Komissio ehdottaa sen perusteella neuvostolle yhteisiä neuvottelukantoja maatalouden, aluepolitiikan ja talousarviosäännösten alalla edellä kuvatun lähestymistavan mukaisesti.

C. TURKKI LAAJENTUMISPROSESSISSA – EDISTYMINEN JA HAASTEET

1. Turkin edistyminen liittymisperusteiden täyttämisessä

Joulukuussa 2002 kokoontunut Kööpenhaminan Eurooppa-neuvosto palautti mieliin vuonna 1999 Helsingissä tehdyn päätöksen, jonka mukaan Turkki on "ehdokasvaltio, jonka on määrä liittyä unioniin samojen kriteerien perusteella, joita sovelletaan muihinkin ehdokasvaltioihin". Se oli erittäin tyytyväinen "niihin merkittäviin askeliin, joita Turkki on ottanut täyttääkseen Kööpenhaminan kriteerit", ja se kannusti Turkkia jatkamaan tarmokkaasti uudistusprosessiaan. Se totesi, että "jos joulukuussa 2004 kokoontuva Eurooppa-neuvosto komissiolta saatavan selvityksen ja suosituksen perusteella päättää, että Turkki täyttää Kööpenhaminan poliittiset kriteerit, Euroopan unioni aloittaa viipymättä liittymisneuvottelut Turkin kanssa".

Thessalonikissa kesäkuussa 2003 kokoontunut Eurooppa-neuvosto oli tyytyväinen "Turkin hallituksen sitoumukseen jatkaa uudistusprosessia ja erityisesti saattaa jäljellä oleva lainsäädäntötyö päätökseen vuoden 2003 loppuun mennessä", ja se tuki "Turkin nykyisiä pyrkimyksiä täyttää Kööpenhaminan poliittiset kriteerit liittymisneuvottelujen aloittamiseksi unionin kanssa".

Turkin hallitus on kuluneen vuoden aikana erittäin määrätietoisesti nopeuttanut lainsäädäntöuudistuksia **poliittisten arviointiperusteiden** osalta. Se on myös toteuttanut uudistusten tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi merkittäviä toimenpiteitä, jotta Turkin kansalaisilla olisi eurooppalaisten normien mukaiset perusvapaudet ja ihmisoikeudet. Nämä ponnistelut edustavat merkittävää edistymistä Kööpenhaminan poliittisten arviointiperusteiden täyttämisessä.

Osa uudistuksista koskee arkaluonteisia aiheita, kuten sananvapautta, oikeutta kokoontua rauhanomaisesti, sivistyksellisiä oikeuksia ja armeijan siviilivalvontaa, ja ne ovat osoitus Turkin hallituksen päättäväisyydestä edistyä. Turkki on ratifioinut kaksi tärkeää YK:n yleissopimusta: kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Useita mielipiteidensä rauhanomaisen ilmaisemisen takia vangittuja on vapautettu. Kidutuksen torjuntaa koskevaa lainsäädäntöä on vahvistettu huomattavasti, ja eristysvankeus on poistettu. Monia tarkistetun liittymiskumppanuuden poliittisten arviointiperusteiden ensisijaisia tavoitteita on tarkasteltu.

Hallituksen päättäväisyydestä huolimatta komissio katsoo, ettei Turkki vielä täytä kaikkia Kööpenhaminan poliittisia arviointiperusteita. Poliittisten oikeuksien ja kansalaisoikeuksien sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien takaamiseksi ei ole vielä selkeää kehystä, ja johdonmukaisuutta lakien ja käytännön välillä on parannettava.

Lainsäädännön ja sääntelyjärjestelmän osalta olisi kiinnitettävä erityistä huomiota oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja toimivuuden lujittamiseen, perusvapauksien (yhdistymis-, sanan- ja uskonnonvapauden) käyttämisen yleiseen kehykseen, kansalaisyhteiskunnan ja armeijan välisen suhteen saattamiseen eurooppalaisen

käytännön mukaiseksi ja Kaakkois-Turkin tilanteeseen. Sivistykselliset oikeudet olisi taattava kaikille Turkin kansalaisille heidän alkuperästään riippumatta.

Uudistusten täytäntöönpanoa on tehostettava, ja tämä edellyttää, että kaikki asianomaiset instituutiot ja henkilöt hyväksyvät uudistusten hengen. Tuomareilla ja syyttäjillä on päävastuu perusvapauksia koskevan uudistetun lainsäädännön, uudelleenkäsittelemisäännösten, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden kunnioittamisen ja kidutuksen torjuntaa koskevien toimenpiteiden valvonnasta. Toisaalta myös toimeenpanevat elimet kaikilla tasoilla vastaavat poliittisten uudistusten täytäntöönpanosta. Monissa tapauksissa esimerkiksi sivistyksellisten oikeuksien ja uskonnonvapauden osalta tällaiset elimet ovat kaventaneet uudistuksia asettamalla rajoittavia ehtoja ja estäneet näin alkuperäisten tavoitteiden saavuttamisen. Tältä osin on rohkaisevaa, että hallitus on perustanut uudistuksen seurantaryhmän, jotta voidaan varmistaa uudistusten tehokas täytäntöönpano ja voittaa byrokratian vastarinta.

Turkin poliittiseen järjestelmään ja oikeusjärjestelmään kuluneen vuoden aikana tehdyt kauaskantoiset muutokset ovat osa pitkän aikavälin historiallista prosessia, ja Turkin kansalaiset saavat täyden hyödyn uudistuksista tulevana vuosina. Kestää vielä kauan, ennen kuin uudistusten henki toteutuu täysin toimeenpanevien ja oikeudellisten elinten asenteissa kaikilla tasoilla koko maassa, niin että täytäntöönpano on tehokasta. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien toteutumisessa on silti jo havaittavissa selviä paranemisen merkkejä. On kuitenkin erittäin huolestuttavaa, ettei Turkki ole pannut täytäntöön monia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioita siten, että se varmistaisi kohtuullisen hyvityksen suorittamisen tai kumoaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisesti tehdyt päätökset.

Komissio muistuttaa, että pyrkimykset ratkaista Kyproksen ongelma ovat osa vahvistettua poliittista vuoropuhelua Euroopan unionin ja Turkin välillä. Kuten Eurooppa-neuvosto on useaan otteeseen korostanut, Turkin, samoin kuin muiden osapuolten, edun mukaista on tukea päättäväisesti Kyproksen ongelman kokonaisvaltaista ratkaisua. Komissio katsoo, että Kyproksen kahdella yhteisöllä on suotuisat edellytykset löytää kokonaisvaltainen ratkaisu Kyproksen ongelmaan, ennen kuin Kypros liittyy EU:hun 1. toukokuuta 2004. Ratkaisun puuttuminen voisi olla vakava este Turkin pyrkimyksille liittyä EU:hun.

Lisäksi komissio palauttaa mieliin Helsingin Eurooppa-neuvoston päätelmät, joissa ehdokasmaita kehoitettiin pyrkimään kaikin tavoin ratkaisemaan jäljellä olevat rajakiistat ja muut asiaan liittyvät kysymykset Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan mukaisen riitojen rauhanomaisen ratkaisemisen periaatteen perusteella.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Turkki on merkittävästi parantanut markkinataloutensa toimivuutta, mutta makrotaloudessa on yhä epätasapainoa. Vakaata makrotaloutta edistävät päättäväiset toimenpiteet ja rakenneuudistukset parantavat myös Turkin valmiuksia selviytyä kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa.

Talouden vakautta on lisätty jatkamalla inflaation torjuntaa, ja rakenneuudistukset ja Turkin markkinoiden sääntelyn ja instituutioiden uudenaikaistaminen ovat edenneet. Inflaation torjuntaa ja uudistuksia olisi jatkettava erityisesti säilyttämällä talousarvion kurinalaisuus, toteuttamalla pankkialan rakenneuudistus ja yksityistämällä sitä edelleen sekä vapauttamalla markkinoita. Talouden kasvupotentiaalin lisäämiseksi olisi edistettävä

suorien ulkomaisten sijoitusten tuontia poistamalla jäljellä olevat esteet. *Liite 6: Tärkeimmät tilastoindikaattorit (2002)* sisältää joukon tilastoindikaattoreita.

Turkissa **lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön** on edistynyt useimmilla aloilla, mutta se on vielä alkuvaiheessa monissa luvuissa. Se on pisimmällä EY:n ja Turkin tulliliittoon liittyvissä luvuissa, mutta tältä osin Turkki ei täysin noudata velvoitteitaan. Mukauttaminen on pitkällä myös niillä aloilla, joilla on olemassa yhteisön säännöstöä vastaavia muita kansainvälisiä velvoitteita. Lainsäädäntötyötä on jatkettava kaikilla aloilla, ja Turkin olisi keskityttävä kaikissa luvuissa panemaan entistä johdonmukaisemmin täytäntöön yhteisön säännöston käyttöönottoa koskeva kansallinen ohjelma liittymiskumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti. Uusi lainsäädäntö ei saisi poiketa yhteisön säännöstöstä. Turkkia koskevan määräaikauskertomuksen päätelmissä on lisätietoa edistymisestä yhteisön säännöston eri neuvotteluluvuissa.

Täytäntöönpano on monilla aloilla heikkoa. Hallintovalmiuksia on vahvistettava eri aloilla, jotta voidaan varmistaa yhteisön säännöston tehokas täytäntöönpano ja valvonta. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi valtiontukien ja aluekehityksen alalla, hallintouudistuksessa olisi perustettava uusia rakenteita. Uusien sääntelyelinten itsenäisyys olisi varmistettava, ja niille olisi annettava riittävästi henkilöstöä ja määrärahoja.

Liite 2: Bulgariaa, Romaniaa ja Turkia koskevien määräaikauskertomusten päätelmät sisältää kaikki Turkia koskevan määräaikauskertomuksen päätelmät.

2. Turkin liittymistä valmisteleva strategia

Euroopan unioni on kuluneen vuoden aikana merkittävästi lujittanut Turkin liittymistä valmistelevaa strategiaa. Komissio jatkaa strategian täytäntöönpanoa eri aloilla varsinkin Turkista ensi vuonna antamaansa kertomusta ja suositusta silmällä pitäen.

Neuvosto hyväksyi tarkistetun liittymiskumppanuuden 19. toukokuuta 2003. Sen tavoitteena on auttaa Turkin viranomaisia niiden pyrkimyksissä täyttää liittymisperusteet erityisesti poliittisten arviointiperusteiden osalta. Se on myös yhteisön varoista maksettavan liittymistä valmistelevan tuen ohjelasuunnittelun perusta.

Vahvistettua poliittista vuoropuhelua on jatkettu tiiviisti Tanskan, Kreikan ja Italian puheenjohtajakausilla. Siinä on keskusteltu muun muassa Turkin poliittisista uudistuksista, ihmisoikeuksista, Kyproksesta ja riitojen rauhanomaisesta ratkaisemisesta sekä laajoista kansainvälisistä kysymyksistä. Komissio täydentää vahvistettua poliittista vuoropuhelua vuodesta 2003 alkaen Turkin viranomaisten kanssa järjestettävillä säännöllisillä ja yksityiskohtaisilla kuulemistilaisuuksilla, jotka koskevat Turkin edistymistä poliittisten arviointiperusteiden täyttämisessä. Tätä lähestymistapaa kehitetään edelleen, jotta kysymyksistä päästään entistä parempaan yhteisymmärrykseen. EU:n ja Turkin välillä jatketaan määrätietoisesti vahvistettua taloudellista vuoropuhelua, joka koskee makrotalouden suorituskykyyn ja vakauteen sekä talousuudistuksiin liittyviä kysymyksiä.

Assosiaatiosopimuksen mukaisissa alakomiteoissa toteutettavaa lainsäädännön tarkasteluprosessia täydennetään TAIE:n seminaareilla ja erityisaiheita käsittelevillä teknisillä kokouksilla tai työpajoilla.

Neuvottelut EY:n ja Turkin tulliliiton ulottamisesta palveluihin sekä julkisia hankintoja koskevien markkinoiden vastavuoroisesta avaamisesta on määrä saada päätökseen vuonna 2004.

Turkki on vuodesta 2003 alkaen osallistunut Euroopan ympäristökeskuksen toimintaan ja seuraaviin *yhteisöohjelmiin*: yritykset ja yrittäjäyys, naisten ja miesten tasa-arvo, syrjinnän torjunta, sosiaalisen syrjäytymisen torjunta, edistämistoimet työllisyyden alalla ja tutkimuksen kuudes puiteohjelma. Parhaillaan valmistellaan osallistumista moniin muihin ohjelmiin, kuten täysimääräistä osallistumista koulutusohjelmiin vuonna 2004.

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio pääsivät huhtikuussa 2003 sopimukseen, jonka mukaan Turkki sisällytetään rahoitusnäkömien liittymistä valmistelevan tuen otsakkeeseen ja rahoitustukea lisätään tuntuvasti vuosina 2004–2006, yhteensä 1 050 miljoonaa euroon kolmen vuoden aikana. Erityistä huomiota kiinnitetään tuen antamiseen sekä valtionhallinnon elimille että valtiosta riippumattomille elimille poliittisten arviointiperusteiden mukaisesti.

Yhteisön Turkille antaman tuen kokonaisvaikutus on yhä myönteisempi. Liittymistä valmistelevan rahoitustuen ohjelmien täytäntöönpano on lokakuusta 2003 alkaen siirretty Turkin viranomaisille ns. hajautetussa täytäntöönpanojärjestelmässä (DIS-järjestelmässä). Komissio vastaa edelleen erittäin monesta meneillään olevasta hankkeesta. EU:n Turkin kanssa tekemien rahoitussitoumusten kasaamaa on purettu edelleen vuonna 2003. Komissio selvittää, noudattaako Turkki DIS-järjestelmän mukaisia velvoitteitaan, ja se vahvistaa edelleen Turkissa sijaitsevaa edustustoaan, jotta rahoitusyhteistyöohjelmien menestys voidaan edelleen varmistaa.

D. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

Edellä esitetyn perusteella Euroopan komissio tekee seuraavat päätelmät ja suositukset:

- (1) Tämänvuotisista määräaikauskertomuksista käy ilmi, että Bulgaria ja Romania ovat kuluneen vuoden aikana edistyneet merkittävästi liittymisperusteiden täyttämässä. Ne täyttävät edelleen poliittiset arviointiperusteet, ja ne ovat edistyneet taloudellisten ja yhteisön säännöstöä koskevien arviointiperusteiden täyttämässä.
- (2) Liittymisneuvotteluja Bulgarian ja Romanian kanssa jatketaan samalta pohjalta ja samoin periaattein, joita on sovellettu kymmeneen nyt liittyvään valtioon, erityisesti omien ansioiden periaatteen mukaisesti. Neuvottelujen tahdin ratkaisee, kuten aiemminkin, lähinnä neuvotteluja käyvien maiden edistymisen yhteisön säännöstön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä sen tehokasta täytäntöönpanoa ja valvontaa koskevien valmiuksien kehittämisessä. Komissio seuraa edelleen neuvotteluja käyvien maiden antamien sitoumusten noudattamista.
- (3) Unionin tavoite, jonka mukaan Bulgaria ja Romania otetaan unionin jäseniksi vuonna 2007, edellyttää edistymistä liittymisperusteiden täyttämässä. Tämä tavoite on edelleen pidettävä kiintopisteenä näiden maiden valmisteluissa, ja komissio tukee niitä päämäärän saavuttamisessa. Jotta Bulgaria ja Romania voisivat liittyä unioniin vuonna 2007, yhteinen liittymissopimus olisi allekirjoitettava viimeistään vuoden 2005 loppupuolella, ja neuvottelut olisi saatava päätökseen hyvissä ajoin ennen sitä. Tätä edeltää komission lopullinen suositus Bulgarian ja Romanian liittymisvalmiudesta. Thessalonikin Eurooppa-neuvostossa tuettiin Bulgariaa ja Romaniaa niiden pyrkimyksissä saattaa neuvottelut tavoitteen mukaisesti päätökseen vuonna 2004 ja kehoitettiin niitä vauhdittamaan valmistelujaan paikan päällä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää todellista edistymistä paikan päällä ja neuvotteluprosessissa kummankin maan omien ansioiden perusteella.
- (4) Komissio esittää neuvostolle vuoden 2004 alussa Bulgarian ja Romanian liittymistä koskevan kolmivuotisen yhteisen rahoituskehyksen pohjustukseen neuvottelujen päättämistä. Thessalonikin Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti keskustelut tai yhteisymmärrys tulevista poliittisista uudistuksista tai uudet rahoitusnäkymät eivät estä liittymisneuvottelujen jatkamista ja saattamista päätökseen, eikä neuvottelujen tulos vaikuta niihin. Komissio katsoo, että oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi niin nykyisille kuin tulevillekin liittyville maille ja neuvottelujen yksinkertaistamiseksi tämän rahoituskehyksen olisi perustuttava periaatteisiin ja menetelmiin, jotka on kehitetty kymmenen liittyvän maan kanssa käytyjä neuvotteluja varten. Komissio ehdottaa sen perusteella neuvostolle rahoitusvaikutuksia koskevia yhteisiä neuvottelukantoja maatalouden, aluepolitiikan ja talousarviosäännösten alalla.

- (5) Turkki on kuluneen vuoden aikana määrätietoisesti nopeuttanut uudistuksia, ja se on edistynyt merkittävästi Kööpenhaminan poliittisten arviointiperusteiden täyttämässä ja huomattavasti taloudellisten arviointiperusteiden täyttämässä. Turkki on edistynyt myös yhteisön säännöstöä koskevien arviointiperusteiden täyttämässä, vaikka monilla aloilla on vielä paljon tehtävää. Monia tarkistetun liittymiskumppanuuden poliittisten arviointiperusteiden ensisijaisia tavoitteita on tarkasteltu. Lisätoimenpiteitä kuitenkin tarvitaan. Tämä koskee erityisesti oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja toimivuuden lujittamista, perusvapauksien (yhdistymis-, sanan- ja uskonnonvapauden) käyttämisen yleistä kehystä, kansalaisyhteiskunnan ja armeijan välisen suhteen saattamista eurooppalaisen käytännön mukaiseksi, Kaakkois-Turkin tilannetta ja sivistyksellisiä oikeuksia. Turkin pitäisi varmistaa uudistusten täysimääräinen ja tehokas täytäntöönpano, jotta Turkin kansalaisilla olisi eurooppalaisten normien mukaiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet.
- (6) Komissio arvioi ensi vuonna Turkin edistymistä liittymisperusteiden täyttämässä, kuten Kööpenhaminan Eurooppa-neuvosto kehotti. Komissio antaa vuoden 2004 lokakuun loppuun mennessä kertomuksen ja suosituksen siitä, täyttääkö Turkki Kööpenhaminan poliittiset arviointiperusteet. Näin Eurooppa-neuvosto voisi joulukuussa 2004 päättää liittymisneuvottelujen mahdollisesta aloittamisesta Turkin kanssa.
- (7) Kyproksen osalta Eurooppa-neuvosto on useaan otteeseen korostanut pitävänsä selvästi parempana sitä, että Euroopan unioniin liittyisi yhdistynyt Kypros. Komissio katsoo, että Kyproksen kahdella yhteisöllä on suotuisat edellytykset löytää kokonaisvaltainen ratkaisu Kyproksen ongelmaan, ennen kuin Kypros liittyy EU:hun 1. toukokuuta 2004. Tätä varten EU:n olisi jälleen kehotettava kaikkia osapuolia, erityisesti Turkkia ja Kyproksen turkkilaisen yhteisön johtajia, jatkamaan neuvotteluja YK:n pääsihteerin ehdotusten pohjalta. Ratkaisun puuttuminen voisi olla vakava este Turkin pyrkimyksille liittyä EU:hun. Thessalonikin Eurooppa-neuvosto toi esille unionin halukkuuden siihen, että ongelma ratkaistaan niiden periaatteiden mukaisin ehdoin, joille EU on perustettu. Komissio on valmis auttamaan nopean ratkaisun löytämisessä.

LIIITEET

LIITE 1: KANSANÄÄNESTYKSET JA VUODEN 2003 LIITTYMISSOPIMUKSEN RATIFIOINNIT

(tilanne vuoden 2003 lokakuun lopussa)

	Kansan- äänestys	Ratifiointi	Huomioita
Belgia	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Tšekki	KYL LÄ		Kansanäänestys 13. ja 14.6.2003 (77,33 % puolesta, 22,67 % vastaan; äänestysprosentti 55,21); ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Tanska	–	✓	Ratifiointista on ilmoitettu 11.6.2003.
Saksa	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Viro	KYL LÄ		Kansanäänestys 14.9.2003 (66,92 % puolesta, 33,08 % vastaan; äänestysprosentti 63,9); ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Kreikka	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Espanja	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Ranska	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Irlanti	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Italia	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Kypros	–	✓	Ratifiointista on ilmoitettu 6.8.2003.
Latvia	KYL LÄ		Kansanäänestys 20.9.2003 (66,69 % puolesta, 32,3 % vastaan; äänestysprosentti 72,53); ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Liettua	KYL LÄ	✓	Kansanäänestys 10. ja 11.5.2003 (91,04 % puolesta, 8,96 % vastaan; äänestysprosentti 63,3); ratifiointista on ilmoitettu 10.10.2003.
Luxemburg	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Unkari	KYL LÄ		Kansanäänestys 12.4.2003 (83,76 % puolesta, 16,24 % vastaan; äänestysprosentti 45,62); ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Malta	KYL LÄ	✓	Kansanäänestys 8.3.2003 (53,65 % puolesta, 46,35 % vastaan; äänestysprosentti 91); ratifiointista on ilmoitettu 29.7.2003.
Alankomaat	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Itävalta	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Puola	KYL LÄ	✓	Kansanäänestys 7. ja 8.6.2003 (77,45 % puolesta, 22,55 % vastaan; äänestysprosentti 58,85); ratifiointista on ilmoitettu 5.8.2003.
Portugali	–		Ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.
Slovenia	KYL LÄ		Kansanäänestys 23.3.2003 (89,61 % puolesta, 10,39 % vastaan; äänestysprosentti 60,29); ratifiointista ei ole vielä ilmoitettu.

Slovakia	KYL LÄ	✓	Kansanäänestys 16. ja 17.5.2003 (92,46 % puolesta, 6,20 % vastaan; äänestysprosentti 52,15); ratifioinnista on ilmoitettu 9.10.2003.
Suomi	—		Ratifioinnista ei ole vielä ilmoitettu.
Ruotsi	—		Ratifioinnista ei ole vielä ilmoitettu.
Yhdistynyt kuningaskunta	—		Ratifioinnista ei ole vielä ilmoitettu.

LIITE 2: BULGARIAA, ROMANIAA JA TURKKIA KOSKEVIEN MÄÄRÄAIKAIKERTOMUSTEN PÄÄTELMÄT

Bulgaria

Bulgaria täyttää edelleen Kööpenhaminassa vahvistetut poliittiset arviointiperusteet.

Bulgaria hyväksyi valtionhallinnon nykyaikaistamisstrategian täytäntöönpanoa koskevan ohjelman ja toimintasuunnitelman, joiden tavoitteena on vakiinnuttaa tätä koskeva lainsäädäntö. Ponnisteluja on jatkettava, jotta julkishallinnon uudistusta voitaisiin jatkaa ja jotta Bulgariassa olisi pätevä ja tehokas virkamieskunta keskipitkällä aikavälillä. Näin varmistetaan yhteisön säännösten tehokas soveltaminen ja valvonta Bulgarian liittyessä unioniin.

Oikeuslaitoksen kattava uudistus jatkui vuoden 2002 toimintasuunnitelman mukaisesti. Erityisesti perustuslakiin tehdyt tuomareiden asemaa koskevat muutokset ovat merkittävä edistysaskel. Muilla lainsäädäntötoimenpiteillä pyritään lyhentämään oikeuskäsittelyn kestoa ja vahvistamaan täytäntöönpanoviranomaisten päätösten tuomioistuINVALVONTAA. Tutkintayksikkö on kuitenkin vielä järjestettävä uudelleen täytäntöönpanoviranomaisten osana jäsenvaltioiden parhaan käytännön mukaisesti. Bulgarian on myös varmistettava, että oikeuslaitoksen talousarvio riittää takaamaan oikeusjärjestelmän moitteettoman toiminnan.

Korruptio on edelleen ongelma, joten Bulgarian olisi sinnikkäästi jatkettava pyrkimyksiä tällä alalla. Korruption torjunta kuului edelleen politiikan ensisijaisiin tavoitteisiin, ja tällä alalla toteutettiin lisätoimenpiteitä.

Bulgaria kunnioittaa edelleen ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.

Turvapaikka-asioita ja lastensuojelua koskeva lainsäädäntö on parantunut huomattavasti. Laitoksiin sijoitettujen lasten elinolot eivät kuitenkaan juuri kohentuneet kuluneen vuoden aikana. Kehitysvammaisten osalta tarvittava lainsäädäntö varsinkin mielivaltaisen vapaudenriiston kieltämiseksi puuttuu vielä. Vaikka tilannetta on yritetty korjata, laitoksiin sijoitettujen kehitysvammaisten elinolot ovat tukalat, ja kuntoutus- ja terapiamahdollisuuksia on vähän. On myös torjuttava poliisin harjoittamaa halventavaa kohtelua sekä ihmiskauppaa. Sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien osalta on edistytty etenkin tasavertaisissa mahdollisuuksissa ja syrjinnän torjunnassa.

Uusi toimintasuunnitelma romanien sopeuttamista Bulgarian yhteiskuntaan koskevan puiteohjelman toteuttamiseksi on myönteinen askel, koska talousarviosta annetaan erityistukea toimenpiteisiin syrjinnän torjunnan, koulutuksen, kulttuurin, asumisen, työllisyyden ja sosiaalisen suojelun alalla. Ponnisteluja on määritetysti jatkettava syrjivien asenteiden ja käyttäytymisen torjumiseksi sekä romaniyhteisön yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseksi.

Bulgaria on toimiva markkinatalous. Sen pitäisi pystyä selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa lyhyellä aikavälillä, jos se jatkaa uudistusohjelmaansa jäljellä olevien esteiden poistamiseksi.

Bulgarian makrotalous on erittäin vakaa, koska valuuttaneuvostojärjestely, kurinalainen finanssipolitiikka ja maltillinen palkkakehitys ovat muodostaneet hyvän politiikkayhdistelmän. Vakaa talous ja edistyminen rakenneuudistuksissa mahdollistavat markkinamekanismien avulla entistä tehokkaamman voimavarojen kohdentamisen. Näin pohjustetaan kestävää kasvua, kun nimellistä valuuttakurssia ei voida käyttää sopeutuksen välineenä. Yksityisen sektorin asemaa on vahvistettu yksityistämisen ja valtiontukien vähentämisen kautta, pankkialan kehitys on ollut myönteistä, ja sääntely-ympäristöä on parannettu.

Hyödyke- ja työmarkkinoiden joustavuutta on kuitenkin lisättävä. Erityisesti on tehostettava hallinto- ja oikeusjärjestelmää, jotta taloudellisilla toimijoilla olisi entistä vakaampi ja ennustettavampi toimintaympäristö ja jotta niiden teollis- ja tekijänoikeuksia voitaisiin valvoa entistä paremmin. Yksityistämishjelma on saatava päätökseen. Yrityksiin vaikuttavia määräyksiä ja hallintomenettelyjä on yksinkertaistettava edelleen, jotta pienillä ja keskisuurilla yrityksillä olisi entistä elinkelpoisemmat toimintaedellytykset. Verkkotoimialan rakenneuudistuksessa ja vapauttamisessa on edettävä, jotta voidaan vähentää tukia, parantaa laatua ja laskea palvelujen hintaa. Työttömyyden jatkuvaa laskua olisi tuettava poistamalla työmarkkinoiden jäykkyys ja parantamalla koulutusjärjestelmää. Näillä uudistustoimenpiteillä pitäisi voida lisätä yksityisiä ja julkisia investointeja ja edistää näin jatkuvaa kasvua ja kilpailukykyä unionissa.

Bulgaria on kuluneen vuoden aikana edistynyt hyvin useimmilla yhteisön säännösten aloilla, ja se pystyy saattamaan tarvittavan lainsäädännön osaksi kansallista lainsäädäntöään ennen suunniteltua liittymispäivää, jos nykyinen vauhti jatkuu.

Sisämarkkinoiden osalta Bulgaria on edistynyt useimmilla aloilla. Bulgaria on edistynyt *tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta antamalla alakohtaista lainsäädäntöä uuteen lähestymistapaan perustuvien direktiivien soveltamisalalla. Vanhaan lähestymistapaan perustuvien direktiivien piiriin kuuluvilla aloilla on edistytty varsinkin lääkkeiden tietosuojan osalta. Elintarvikkeiden turvallisuudessa on edistytty, mutta yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja hallintovalmiuksissa tarvitaan lisätoimenpiteitä. Aloilla, joita ei ole yhdenmukaistettu, Bulgarian olisi edelleen tarkasteltava toimenpiteitä, jotka voivat olla ristiriidassa tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatteen kanssa. Julkisten hankintojen osalta on mukautettava lainsäädäntöä yhteisön säännöstöön ja kehitettävä tarvittavia hallintovalmiuksia.

Henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta edistyminen on ollut vähäistä, ja tutkintojen (varsinkin koulutussuunnitelmien ja koulutusvaatimusten) vastavuoroisen tunnustamisen ja sosiaaliturvajärjestelmien tulevasta yhteensovittamisesta vastaavien hallintoelinten perustamisen alalla on paljon työtä. Sijoittautumisoikeuden ja *palvelujen tarjoamisen vapauden* osalta Bulgaria on edistynyt maassa taloudellista toimintaa harjoittavien ulkomaalaisten syrjimättömässä kohtelussa. Rahoitusalan valvontaelimen perustaminen on tärkeä askel valvonnan lujittamiseksi. Tietosuojan ja tietoyhteiskuntapalvelujen alalla tarvitaan lisätoimenpiteitä. *Pääoman vapaan liikkuvuuden* osalta Bulgaria on edistynyt antamalla uutta lainsäädäntöä pääomaliikkeistä ja -maksuista sekä rahanpesun torjunnasta.

Yhtiöoikeutta on mukautettu edelleen yhteisön säännöstöön. Painopisteesi olisi nyt otettava teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa koskevan lainsäädännön valvonta siten, että

parannetaan varsinkin toimivaltaisten viranomaisten toiminnan yhteensovittamista. *Kilpailupolitiikassa* on edistytty konsolidoimalla kilpailu- ja valtiontukilainsäädäntö. Valtiontukien valvontaa on edelleen tehostettava. Lisäksi Bulgarian on toteutettava teräsalan rakenneuudistus Eurooppa-sopimuksen määräysten mukaisesti.

Maataloudessa Bulgaria on edistynyt huomattavasti antamalla lainsäädäntöä varsinkin eläinlääkintä- ja kasvinsuojelualalla. Hallintorakenteita on edelleen vakiinnutettu ja lujitettu, vaikka lisäparannuksia tarvitaankin. Paljon työtä on vielä edessä, ennen kuin Bulgaria täyttää EU:n eläinlääkintä- ja kasvinsuojelualan valvonta- ja hygieniavaatimukset. Bulgarian lainsäädäntöä on mukautettu varsin paljon *kalastuksen* alalla. Vielä on kuitenkin edistytävä tarkastus- ja valvontajärjestelmien teknisten valmiuksien sekä EU:n hygieni- ja terveystahtimusten noudattamisen osalta.

Bulgaria on edelleen edistynyt *liikennettä* koskevan lainsäädännön mukauttamisessa yhteisön säännöstöön, ja se on pyrkinyt parantamaan meriturvallisuutta. Näitä pyrkimyksiä olisi jatkettava. Tie-, rautatie- ja meriliikennealan hallintorakenteita on vahvistettava. On turvattava rahoitus tämän alan merkittävälle investoinneille, kuten tieverkon kohentamista varten.

Verotuksen osalta myönteistä kehitystä on ollut uuden arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädännön antaminen. Verohallinnon vahvistamiseksi on kuitenkin tehtävä vielä paljon. On parannettava veronkantoa, tehostettava sisäistä valvontaa, varmistettava, että tietokoneistettu verotietojärjestelmä on täysin toimintakykyinen, sekä valmisteltava yhteenliitettävyyttä EU:n tietotekniikkajärjestelmien kanssa.

Sosiaalipolitiikan ja työllisyyden osalta on edistytty hieman varsinkin syrjinnän torjunnassa. Yhteisön säännösten saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä on kuitenkin jatkettava etenkin työlainsäädännön, työterveyden ja -turvallisuuden sekä kansanterveyden alalla. Hallintovalmiuksia on vahvistettava.

Energiaa koskevat uudistukset ovat edenneet, vaikka merkittävä lainsäädäntö, jolla valmistellaan sisämarkkinoita ja luodaan kehys energiatehokkuudelle, on vielä antamatta. Jakeluyhtiöiden yksityistämismisvalmistelut ovat edistyneet. Bulgarian on yhä noudatettava ydinturvallisuudesta antamia sitoumuksia, jotka koskevat varsinkin Kozloduyn ydinvoimalan sulkemista, ja sen on varmistettava ydinturvallisuuden korkea taso laitoksissaan.

Bulgaria on edistynyt merkittävästi *televiestintää* koskevan lainsäädäntönsä mukauttamisessa yhteisön säännöstöön antamalla uuden televiestintälain. Ponnistelut olisi nyt keskitettävä täytäntöönpanoon ja sääntelyviranomaisen valmiuksien tehostamiseen.

Aluepolitiikan ja rakennepolitiikan välineiden yhteensovittamisen osalta Bulgaria on edistynyt hieman rakennerahastojen ja koheesiorahaston täytäntöönpanovalmisteluissa, varsinkin institutionaalisissa rakenteissa ja ohjelmasuunnittelussa. Institutionaalisten rakenteiden kehittämiseksi, vakiinnuttamiseksi tai täydentämiseksi ja hallintovalmiuksien (myös henkilöstön ja koulutuksen) ja menettelyjen saattamiseksi vaadittavalle tasolle on tehtävä vielä paljon. Etusijalle olisi asetettava myös tehokkaiden ja täysin avointen hankintojen, varainhoidon ja varainhoidon valvonnan järjestelmien sekä seuranta- ja

arviointijärjestelmän käyttöönotto, samoin kuin entistä parempi ministeriöiden toiminnan yhteensovittaminen.

Bulgaria on mukauttanut hyvin *ympäristöä* koskevaa lainsäädäntöään yhteisön säännöstöön sekä kehittänyt direktiivikohtaisia täytäntöönpanosuunnitelmia ja rahoitusstrategioita. Pyrkimyksiä olisi jatkettava varsinkin paikallistason hallintovalmiuksien kehittämiseksi ja tehokkaan täytäntöönpanon seurantamekanismien laatimiseksi. Täytäntöönpano on yhä merkittävä haaste, samoin kuin hallintovalmiuksien lisäämisen tarve ja mukauttamisen kustannukset.

Bulgarian lainsäädännön mukauttamisessa yhteisön säännöstöön *kuluttajansuojan ja terveyden suojelun* alalla on edistytty hieman. Bulgarian täytyy viimeistellä lainsäädäntönsä varsinkin muiden kuin turvallisuuteen liittyvien toimenpiteiden alalla. On otettava käyttöön tehokas markkinoiden seurantamekanismi.

Oikeus- ja sisäasioissa on edistytty hyvin. Mukauttaminen yhteisön säännöstöön on saatu lähes päätökseen tietosuojaa, viisumipolitiikkaa, maahanmuuttoa, turvapaikka-asioita ja rahanpesua koskevan uuden lainsäädännön ansiosta. Oikeusjärjestelmää on vielä vahvistettava tuntuvasti, joten uudistuksia on jatkettava. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä huumausaineiden ja laittoman maahanmuuton torjuntaan.

Tullialalla lainsäädännön mukauttaminen on edennyt hyvin, ja edistymistä on havaittu hallinto- ja toimintavalmiuksissa ja tietokoneistamisessa. Näitä pyrkimyksiä olisi jatkettava. Toimenpiteitä toteutettiin korruption vastaisen strategian yhteydessä.

Bulgaria on edistynyt merkittävästi *varainhoidon valvonnan* lujittamisessa, sillä koko oikeusperustaa ja tarvittavia hallintovalmiuksia on kehitetty edelleen. Työ olisi nyt keskitettävä lainsäädännön täytäntöönpanoon ja tarvittavien institutionaalisten rakenteiden vahvistamiseen, EU:n taloudellisten etujen suojaaminen mukaan luettuna.

Muissa yhteisön säännösten neuvotteluluvuissa edistyminen on ollut tasaista.

Bulgarian on jatkettava ponnisteluja kehittääkseen riittävät hallinto- ja oikeudelliset valmiudet yhteisön säännösten täytäntöönpanoa ja valvontaa varten. Bulgarian on jatkettava julkishallinnon horisontaalista uudistusta sekä keskityttävä erityisesti kehittämään valmiuksiaan osallistua sisämarkkinoille ja soveltaa yhteisön säännöstöä esimerkiksi maatalouden, ympäristön ja aluepolitiikan aloilla. Sen on edelleen pyrittävä luomaan tarvittavat hallintovalmiudet EU:n varojen moitteettoman ja tehokkaan hoidon varmistamiseksi.

Liittymisneuvotteluissa on toistaiseksi päätetty 26 neuvotteluluvun käsittely. Neuvotteluissa tehdyissä sitoumuksissa tähdätään jäsenyyteen vuonna 2007. Sitoumuksia noudatetaan yleisesti ottaen, vaikka tietyillä aloilla täytäntöönpano on viivästynyt.

Romania

Romania täyttää edelleen poliittiset arviointiperusteet.

Poliittinen tahto hallinto- ja oikeusjärjestelmän uudistukseen on olemassa, ja kuluneen vuoden aikana on käynnistetty useita myönteisiä aloitteita julkishallinnon ja oikeuslaitoksen uudistamiseksi. Esimerkiksi on tarkistettu virkamiesten ohjesääntöä ja aloitettu tuomioistuinjärjestelmän suuri rakenneuudistus. Uudistusprosessi on silti vielä alkuvaiheessa. Romanian hallinnon ongelmia ovat edelleen työläät menettelyt, vähäinen avoimuus ja rajalliset täytäntöönpanovalmiudet. Oikeusjärjestelmässä on parannettava asioiden käsittelyä ja tuomioiden johdonmukaisuutta sekä lisättävä oikeuslaitoksen riippumattomuutta. Nämä avainkysymykset on ratkaistava pikaisesti.

Romanian on kehitettävä päätöksenteko- ja lainsäädäntöprosessin uudistusstrategia. Poikkeussäännösten käyttöä on rajoitettu. Myös tiedonvälityksen vapautta ja lainsäädäntöprosessin avoimuutta koskevat lait ovat myönteisiä, mutta ne on pantu täytäntöön vain osittain. Parlamentaarisen järjestelmän perustuslaillisen uudistuksen ohella olisi lisättävä parlamentin valmiuksia tarkastella tehokkaasti lainsäädäntöehdotuksia.

Korruptio on Romaniassa vielä yleistä kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Joitakin runsaasti julkisuutta saaneita toimenpiteitä on toteutettu viimeksi kuluneen vuoden aikana, mutta korruption vastaisen politiikan täytäntöönpano on kaiken kaikkiaan ollut rajallista. Toimenpiteiden vaikutus ei ole vielä näkynyt, joten ponnisteluja on lisättävä huomattavasti.

Romania kunnioittaa edelleen ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, ja se on edistynyt hyvin monilla tärkeillä aloilla.

Syrjinnän torjuntaa koskevan lainsäädännön täytäntöönpanoa varten on perustettu rakenteita, ja useissa tapauksissa syrjinnästä on määrätty seuraamuksia. Oikeusasiamiehen viraston valmiuksia on lisätty. Viimevuotisessa kertomuksessa todettu edistyminen lastensuojelujärjestelmän uudistamisessa on jatkunut, ja kansallisten vähemmistöjen oikeuksien parantamiseksi on toteutettu uusia aloitteita. Romaneja koskevan strategian täytäntöönpanoa on jatkettu, vaikka tulokset ovat olleet melko rajallisia määrärahojen vähyyden takia. Myös omaisuuden palauttamista koskeva prosessi on jatkunut, mutta se on vielä pahasti kesken.

Uudistuksia on käynnistetty muillakin aloilla: näitä ovat poliisilaitoksen uudenaikaistaminen, vammaishuollon parantaminen, sosiaalisen syrjäytymisen vähentäminen ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun parantaminen. Toistaiseksi työ on keskittynyt lähinnä strategioiden kehittämiseen ja puitelainsäädännön valmisteluun. Tulevaisuuden haasteena on näiden aloitteiden tehokas täytäntöönpano. Ehdotukset rikoslain uudistamisesta ovat myönteisiä, mutta sananvapauden lisäämiseksi on tehtävä vielä paljon. Myös vankiloiden ylikuormittumista on vähennettävä.

Romaniaa voidaan pitää toimivana markkinataloutena sitten, kun hyvää edistymistä on määrätietoisesti jatkettu. Lisäksi Romanian on tarmokkaasti jatkettava rakenneuudistusohjelmansa täytäntöönpanoa, jotta se pystyisi selviytymään kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa lyhyellä aikavälillä.

Makrotalouden vakaus on lisääntynyt, kun melko korkea inflaatioaste on laskenut säänneltyjen hintojen uusista mukautuksista huolimatta. Ulkoinen rahoitusasema on edelleen kestävä, ja finanssipolitiikka on maltillista. Verohallintoa parantavia

toimenpiteitä toteutetaan asteittain. Julkisen sektorin kokonaispalkkamenojen hillitsemistä koskevia sitoumuksia on noudatettu yleisesti, ja yritysten rahoituskuria on pyritty valvomaan. Varsinkin halukkuus ryhtyä toimiin niiden energiankuluttajien osalta, joilla on rästejä, on jonkin verran lisääntynyt. Julkisten yritysten yksityistämistä ja rakenneuudistusta on nopeutettu. Valtion omistus on vähentynyt pankkialalla, joka on kehittänyt edelleen välittäjätehtäväänsä. Markkinoille pääsyn ja sieltä poistumisen mekanismeja on parannettu, ja samalla on käynnistetty useita aloitteita liiketoimintaympäristön parantamiseksi.

Viranomaisten olisi nyt vakiinnutettava näillä aloilla tapahtunut edistyminen ja paneuduttava samalla yhä päättäväisemmin niihin kysymyksiin, joissa ei ole edistytty riittävästi. Jotta makrotalouden vakaus lisääntyisi edelleen, äskettäin kiristetyt rahapolitiikan ohella olisi harjoitettava maltillista finanssi- ja palkkapolitiikkaa sekä supistettava yhä julkisen talouden alijäämän kaltaista alijäämää. Myös keskipitkän aikavälin finanssipolitiikan näkymiä on parannettava edistämällä menouudistusta ja parantamalla veronmaksuhalukkuutta. Näin voitaisiin lisätä yritysten rahoituskuria, joka on edelleen keskeinen ratkaisematon kysymys. Toimenpiteet olisi keskitettävä rästien jatkuvan kertymisen taustalla oleviin syihin julkisessa taloudessa ja energia-alalla. Samalla, kun parannetaan markkinamekanismien toimivuutta, on lisättävä halukkuutta purkaa tappiolliset yritykset sekä sisällyttää lyhyen ja pitkän aikavälin kustannukset maakaasun hintaan. Alkuvaiheen jälkeen on edistyttävä keskeisten alojen, kuten energia-, kaivos- ja liikennealan, rakenneuudistuksessa ja yksityistämisessä. Tätä tuettaisiin luomalla toimiva markkinatalous sekä kehittämällä Romanian valmiuksia selviytyä kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa.

Romania on edistynyt tasaisesti yhteisön säännösten käyttöönotossa, ja se pystyy saattamaan tarvittavan lainsäädännön osaksi kansallista lainsäädäntöään ennen suunniteltua liittymispäivää, jos nykyinen vauhti jatkuu. Lainsäädännön laatu on epätasainen lainsäädäntöprosessin heikkouden takia, ja joissakin tapauksissa säädöksiä on tarkistettava, ennen kuin ne voidaan panna täytäntöön.

Sisämarkkinoiden alalla Romania on edelleen edistynyt *tavaroiden vapaata liikkuvuutta* ja julkisia hankintoja koskevan alakohtaisen lainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä. Erityisesti on kehitettävä valmiuksia hallinnoida julkisia hankintoja, elintarvikkeita ja elintarvikkeiden turvallisuutta koskevaa yhteisön säännöstöä. Romanian olisi myös edelleen tarkasteltava toimenpiteitä, jotka voivat olla ristiriidassa tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatteen kanssa. *Henkilöiden vapaan liikkuvuuden* osalta edistyminen on ollut vähäistä, ja toimenpiteet olisi nyt keskitettävä tutkintojen vastavuoroista tunnustamista koskevan yhteisön säännösten täytäntöönpanovalmisteluihin. Työ *palvelujen tarjoamisen vapauden* esteiden selvittämiseksi on jatkunut, mutta vain muutamia rajoituksia on poistettu. Vaikka *pääoman vapaata liikkuvuutta* koskevan lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön on edennyt tasaisesti, maksujärjestelmien ja rahanpesun torjunnan parantamiseksi tarvitaan lisätoimenpiteitä.

Romania on edistynyt *yhtiöoikeuden* alalla. Uusien kirjanpito- ja tilintarkastussääntöjen täytäntöönpano olisi asetettava etusijalle. Teollis- ja tekijänoikeuksia on suojattava yhä paremmin. Vaikka *kilpailun* osalta Romanian lainsäädäntö vastaa suurelta osin EY:n

kilpailusääntöjä, valtiontukien valvonta ei ole vielä riittävää. Teräsalalla Romanian pitäisi edelleen kunnioittaa suorien ja välillisten valtiontukien avoimuutta koskevia velvoitteita.

Maataloutta koskevan yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja maatalousalan rakenneuudistuksessa on edistytty. Rajalliset hallintovalmiudet hankaloittavat lainsäädännön valvontaa. Erityistä huomiota olisikin kiinnitettävä yhteisön säännösten täytäntöönpanoa ja valvontaa koskevien hallintovalmiuksien vahvistamiseen etenkin eläinlääkintä- ja kasvinsuojelualalla. *Kalastuksen* alalla edistyminen on ollut vähäistä, ja yhteisön säännösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on viivästynyt varsinkin kalastusalusrekisterin osalta. Hallintovalmiuksia on tehostettava huomattavasti.

Romania on edelleen edistynyt *liikennettä* koskevan yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja tarvittavien hallintorakenteiden perustamisessa, mutta meriturvallisuus on edelleen ongelma. Etusijalle olisi asetettava uutta lainsäädäntöä valvovien instituutioiden kehittäminen ja rahoituksen turvaaminen tarvittaville suurille investoinneille.

Romania on edistynyt hieman *verotusta* koskevan lainsäädäntönsä mukauttamisessa yhteisön säännöstöön, ja erityistä huomiota olisi kiinnitettävä nyt verohallinnon uudenaikaistamiseen ja tietotekniikkajärjestelmien parantamiseen. Työlain antaminen oli merkittävä edistysaskel *sosiaalipolitiikkaa ja työllisyyttä* koskevan yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tulevissa ponnisteluissa olisi keskityttävä varmistamaan käynnistettyjen aloitteiden täytäntöönpano ja vahvistamaan hallintovalmiuksia. *Energia-alan* lainsäädäntöprosessin ohella on perustettava tehokkaita täytäntöönpanorakenteita, jatkettava rakenneuudistuksia ja parannettava sisäisten energiamarkkinoiden toimivuutta.

Nykyaikaisen *teollisuuspolitiikan* perustukset ovat nyt paikoillaan, mutta täytäntöönpano on keskeinen haaste, koska rakenteelliset heikkoudet rajoittavat valvontavalmiuksia. Liiketoimintaympäristöä on pyritty parantamaan, mutta *pienten ja keskisuurten yritysten* tilanne on edelleen vaikea. Romania on edistynyt merkittävästi *televiestintäalalla* perustamalla sääntelyelimen, vapauttamalla televiestintämarkkinat ja saattamalla televiestintää koskevan uuden yhteisön säännösten osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Aluepolitiikan ja rakennepolitiikan välineiden yhteensovittamisen institutionaalista kehystä ei ole vieläkään määritelty selvästi, ja varainhoidon ja sen valvonnan erityisjärjestelyt puuttuvat yhä. Hallintovalmiuksien saattamiseksi vaadittavalle tasolle on tehtävä vielä paljon. *Ympäristön* alalla Romania on saattanut huomattavan määrän yhteisön säännöstöä osaksi kansallista lainsäädäntöä, mutta hallintovalmiudet ja määrärahat ovat edelleen riittämättömät.

Kuluttajansuojaa ja terveyden suojelua koskevan lainsäädännön mukauttaminen on jatkunut, ja Romania on edistynyt hieman markkinavalvonnassa sekä valvonnan yhteensovittamisessa toimivaltaisten ministeriöiden ja viranomaisten välillä.

Lainsäädännössä on edistytty useimmissa *oikeus- ja sisäasioissa*, varsinkin maahanmuuton, järjestäytyneen rikollisuuden ja rahanpesun torjunnan sekä yksityisoikeudellisen yhteistyön osalta. Täytäntöönpanovalmiudet ovat silti yhä heikot

lähes kaikilla aloilla, ja Romanian olisi lisättävä ponnistelujaan hallintovalmiuksien ja virastojen yhteistyön kehittämiseksi.

Myös *tullialalla* on edistytty, mutta lisäponnisteluissa olisi puututtava korruptioon tullihallinnossa ja varauduttava soveltamaan EU:hun liittyttäessä toteutettavia toimenpiteitä. *Varainhoidon valvonnassa* on edistytty huomattavasti. Lisätoimenpiteissä olisi keskityttävä panemaan täytäntöön moitteettoman varainhoidon valvonnan järjestelmiä, saattamaan päätökseen lainsäädännön mukauttaminen ja vahvistamaan hallintovalmiuksia.

Muissa yhteisön säännösten neuvotteluluvuissa edistyminen on ollut tasaista.

Monilla tärkeillä aloilla kuilu lainsäädännön antamisen ja uuden lainsäädännön täytäntöönpanoa ja valvontaa koskevien *julkishallinnon* vähäisten *valmiuksien* välillä on pysynyt. Tämä muodostaa merkittävän esteen Romanian liittymisvalmisteluille, ja ongelman ratkaiseminen edellyttää sekä julkishallinnon että oikeusjärjestelmän kokonaisvaltaista rakenneuudistusta. Ongelmana on yhteisön säännösten käyttöönoton lisäksi EU:n antaman rahoitustuen hallinnointi. Yhteisön säännösten edellyttämien uusien institutionaalisten rakenteiden luomisessa on edistytty, vaikka tulokset ovatkin toistaiseksi olleet epätasaisia.

Liittymisneuvotteluissa on toistaiseksi päätetty 20 neuvotteluvun käsittely. Neuvotteluissa tehdyissä sitoumuksissa tähdätään jäsenyyteen vuonna 2007. Sitoumuksia noudatetaan yleisesti ottaen, vaikka tietyillä aloilla täytäntöönpano on viivästynyt.

Turkki

Turkin hallitus on kuluneen vuoden aikana erittäin määrätietoisesti nopeuttanut uudistuksia, joissa on tehty kauaskantoisia muutoksia poliittiseen järjestelmään ja oikeusjärjestelmään. Se on myös toteuttanut uudistusten tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi merkittäviä toimenpiteitä, jotta Turkin kansalaisilla olisi eurooppalaisten normien mukaiset perusvapaudet ja ihmisoikeudet. On hyväksytty neljä tärkeää poliittista uudistuspakettia, joissa tehdään muutoksia lainsäädännön eri aloille. Osalla uudistuksista on suuri poliittinen merkitys, sillä ne koskevat Turkin kannalta arkaluonteisia aiheita, kuten sananvapautta, oikeutta kokoontua rauhanomaisesti, sivistyksellisiä oikeuksia ja armeijan siviilivalvontaa. Monia tarkistetun liittymiskumppanuuden poliittisten arviointiperusteiden ensisijaisia tavoitteita on tarkasteltu.

Julkishallinnon ja hallituksen toimintaa on yksinkertaistettu. Hallitus on erityisesti käynnistänyt uudistuksia, joilla pyritään lisäämään henkilöstöhallinnon avoimuutta julkishallinnossa. Samalla tehostetaan korruption torjuntaa.

Kansallisen turvallisuusneuvoston tehtäviä, valtuuksia ja toimintaa on muutettu huomattavasti, ja näin kansalaisyhteiskunnan ja armeijan välistä suhdetta on tuotu entistä lähemmäksi EU:n jäsenvaltioiden käytäntöä. Kansallisen turvallisuusneuvoston pääsihteerin asemaa on tarkasteltu, ja sen täytäntöönpanovaltuudet on kumottu. Kansallisen turvallisuusneuvoston edustajia on edelleen siviilielimissä, kuten ylimmissä elimissä audiovisuaalialalla (RTÜK) ja opetusallalla (YÖK). Parlamentin on voitava

täysimääräisesti valvoa sotilaallisia menoja sekä talousarvion hyväksymisen että tilintarkastuksen osalta.

Oikeuslaitoksen tehokkuutta ja riippumattomuutta on vielä lisättävä. Oikeusjärjestelmää on jo vahvistettu perustamalla uusi perhetuomioistuinten järjestelmä. Sotilastuomioistuinten toimivalta käsitellä siviiliasioita on kumottu. Valtion turvallisuutta käsittelevien tuomioistuinten järjestelmään on tehty myönteisiä muutoksia erityisesti poistamalla eristysvankeus. Näiden tuomioistuinten toiminnasta on kuitenkin tehtävä täysin eurooppalaisten normien mukaista etenkin puolustautumisoikeuksien ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen osalta.

Uudistusten täytäntöönpano paikan päällä on epätasaista. Monissa tapauksissa parlamentin hyväksymien perusvapauksia koskevien poliittisten uudistusten täytäntöönpanosta vastaavat toimeenpanevat ja oikeudelliset elimet ovat kaventaneet uudistuksia asettamalla rajoittavia ehtoja ja estäneet näin alkuperäisten tavoitteiden saavuttamisen. Hallitus on myöntänyt, ettei uudistuksia ole pantu järjestelmällisesti täytäntöön, ja se on perustanut uudistuksen seurantaryhmän, jotta voidaan varmistaa uudistusten täytäntöönpano.

Turkki on ratifioinut lahjontaa koskevan siviilioikeudellisen yleissopimuksen, joten siitä tulee 1. tammikuuta 2004 Euroopan neuvoston lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO) jäsen. Monista aloitteista huolimatta korruptiota esiintyy edelleen paljon, ja se vaikuttaa moniin julkisen elämän osa-alueisiin.

Turkki on ratifioinut merkittäviä kansainvälisiä ja eurooppalaisia yleissopimuksia, kuten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuudennen lisäpöytäkirjan.

On kuitenkin erittäin huolestuttavaa, ettei Turkki ole pannut täytäntöön monia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioita siten, että se varmistaisi kohtuullisen hyvityksen suorittamisen tai kumoaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisesti tehdyt päätökset. Yhtenä esimerkkinä on Loizidou-tapaus, jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi tuomion jo viisi vuotta sitten.

Kidutuksen ja huonon kohtelun torjuntaa on tehostettu, ja Turkin oikeusjärjestelmää on tältä osin tuotu lähemmäksi eurooppalaisia normeja. Kidutuksen yleisyys on vähentynyt, mutta ilmoitukset yksittäisistä tapauksista aiheuttavat edelleen huolta.

Vankilajärjestelmän uudistus on jatkunut, ja pidätettyjen oikeuksia on parannettu. Käytännössä oikeus ottaa yhteyttä asianajajaan ei aina toteudu.

Uudelleen käsittelymahdollisuus on otettu käyttöön, mutta käytännössä vain harvoja tapauksia on käsitelty uudelleen. Zanan ja muiden tapauksessa uudelleen käsittely on ollut lähinnä aiemman oikeudenkäynnin toistoa, joten puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen aiheuttaa yhä huolta.

Uudistuspakettien hyväksyminen on johtanut monien sananvapauden käyttämistä koskevien oikeudellisten rajoitusten poistamiseen. Rikoslain muutettujen säännösten

täytäntöönpano on johtanut useisiin vapauttaviin tuomioihin, mutta henkilöitä asetetaan edelleen syytteeseen väkivallattomasta mielipiteiden ilmaisemisesta. Useita henkilöitä, jotka oli vangittu väkivallattomasta mielipiteiden ilmaisemisesta nyt kumottujen säännösten nojalla, on vapautettu.

Oikeudessa osallistua mielenosoitukseen ja oikeudessa kokoontua rauhanomaisesti on edistytty huomattavasti, sillä useita rajoituksia on poistettu. Joissakin rauhanomaisissa mielenosoituksissa viranomaisen voimankäyttö on kuitenkin ollut suhteetonta.

Yhdistymisvapauden osalta joitakin rajoituksia on lievennetty, mutta yhdistyksiin sovelletaan yhä työläitä menettelyjä. Yhdistyksiä ja varsinkin ihmisoikeuksien puolustajia asetetaan edelleen syytteeseen.

Puoluelakiin on tehty muutoksia, joiden tarkoituksena on vaikeuttaa puolueiden lakkauttamista. Perustuslakituomioistuin on kuitenkin kieltänyt HADEP:n, ja vastaavaa menettelyä ollaan aloittamassa DEHAP:n lakkauttamiseksi.

Uskonnonvapauden osalta uudistuspakettien muutokset eivät ole vielä tuottaneet toivottua tulosta. Toimeenpanevat elimet tulkitsevat edelleen hyvin suppeasti asiaa koskevia säännöksiä, joten uskonnonvapautta rajoitetaan vakavasti eurooppalaisiin normeihin verrattuna. Tämä koskee etenkin oikeushenkilöllisyyden puuttumista, kirkon henkilöstön koulutusta ja uskonnollisten yhteisöjen omistusoikeuksien täysimääräistä käyttämistä.

On toteutettu toimenpiteitä muilla kielillä kuin turkin kielellä tapahtuvaa radio- ja televisiolähetystoimintaa ja koulutusta koskevan kiellon poistamiseksi. Toistaiseksi näiden uudistusten käytännön vaikutukset ovat jääneet vähäisiksi.

Poikkeustilan kumoaminen Kaakkois-Turkissa on yleisesti lievittänyt jännitteitä väestön keskuudessa. Suvaitsevaisuus kulttuuritapahtumia kohtaan on lisääntynyt. Kyliin paluuta koskeva ohjelma etenee erittäin hitaasti. Vielä on tehtävä paljon, jotta voidaan ratkaista kokonaisvaltaisesti ongelmat, jotka koskevat kotimaassaan siirtymään joutuneita henkilöitä sekä alueen sosioekonomista kehitystä ja yleensä sivistyksellisiä oikeuksia.

Thessalonikin Eurooppa-neuvoston päätelmissä ja liittymiskumppanuudessa Turkia kehoitetaan voimakkaasti tukemaan YK:n pääsihteerin pyrkimyksiä löytää ratkaisu Kyproksen ongelmaan. Turkki on eri yhteyksissä ilmaissut tukevansa Kyproksen ongelman ratkaisua. Turkki on antanut ymmärtää, että sopimus tulliliiton perustamisesta Kyproksen pohjoisosan kanssa ei tule voimaan.

Turkin ja Kreikan suhteet ovat parantuneet. Ponnisteluja jatketaan uusien luottamusta lisäävien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Myös Egeanmeren tilannetta koskevat tunnustelut maiden ulkoministerien välillä ovat jatkuneet.

Turkki päätti Naton jäsenenä hyväksyä yksityiskohtaiset säännöt, jotka koskevat EU:n ulkopuolisten Naton eurooppalaisten jäsenten osallistumista EU:n johtamiin operaatioihin Naton voimavaroja käyttäen. Näin ratkaistiin ongelma, joka oli aiemmin estänyt Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tehokkaan harjoittamisen.

Yleisesti Turkki on kuluneen vuoden aikana toteuttanut merkittäviä lainsäädäntöponnisteluja, jotka edustavat merkittävää edistymistä Kööpenhaminan poliittisten arviointiperusteiden täyttämässä. Turkin olisi ratkaistava tässä kertomuksessa mainitut jäljellä olevat kysymykset ja kiinnitettävä erityistä huomiota oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja toimivuuden lujittamiseen, perusvapauksien (yhdistymis-, sanan- ja uskonnonvapauden) käyttämisen yleiseen kehykseen, kansalaisyhteiskunnan ja armeijan välisen suhteen saattamiseen eurooppalaisen käytännön mukaiseksi, Kaakkois-Turkin tilanteeseen ja sivistyksellisiin oikeuksiin. Turkin pitäisi varmistaa uudistusten täysimääräinen ja tehokas täytäntöönpano, jotta Turkin kansalaisilla olisi eurooppalaisten normien mukaiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet.

Lisäksi Turkin pitäisi päättäväisesti tukea pyrkimyksiä kokonaisvaltaisen ratkaisun löytämiseksi Kyproksen ongelmaan.

Turkki on merkittävästi parantanut markkinataloutensa toimivuutta, mutta makrotaloudessa on yhä epätasapainoa. Vakaata makrotaloutta edistävät päättäväiset toimenpiteet ja rakenneuudistukset parantavat myös Turkin valmiuksia selviytyä kilpailupaineista ja markkinavoimista unionissa.

Talouden vakaus ja ennustettavuus on lisääntynyt inflaatiopaineiden hellittämisen myötä, vaikka inflaatiopaineet ovatkin edelleen suuria, sekä Turkin markkinoiden sääntelyn ja instituutioiden uudenaikaistamisen ansiosta. Asteittain toteutettujen rakenneuudistusten myönteiset vaikutukset ovat auttaneet torjumaan Irakin kriisin vaikutuksia, joten taloudessa ei ole koettu suuria vastoinkäymisiä. Riippumattomilla sääntely- ja valvontaelimillä on ollut tässä keskeinen asema. Rahoitusalan valvontaa on vahvistettu, ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevalle nykyaikaiselle lainsäädännölle on luotu perusta. Julkisen varainhoidon avoimuutta ja tehokkuutta on parannettu.

Nykyistä uudistusprosessia olisi jatkettava. Talousarvion kurinalaisuus ja vakauteen tähtäävä talouspolitiikka ovat olennaisia markkinoiden luottamuksen lisäämisessä ja kestävässä julkisessa taloudessa. Inflaation torjuntaa on jatkettava tasapainoisen ja terveen talouden saavuttamiseksi. Pankkialan rakenneuudistus ei ole vielä tarpeeksi pitkällä, ja prosessi, joka koskee alan valvontaa ja toiminnan vakautta koskevien normien mukauttamista kansainvälisiin normeihin, olisi saatettava päätökseen. Valtion omistamien pankkien ja yritysten yksityistämistä sekä markkinoiden vapauttamista on nopeutettava, ja rakenteelliset vääristymät on poistettava. On tärkeää tehdä riittävästi julkisia ja yksityisiä investointeja tuotantotarkoituksiin ja kiinnittää erityistä huomiota koulutukseen, jotta voidaan lisätä talouden kilpailukykyä ja kasvupotentiaalia. Suorien ulkomaisten sijoitusten tuloa on edistettävä poistamalla jäljellä olevat esteet.

Turkissa lainsäädännön mukauttaminen on edistynyt useimmilla aloilla, mutta se on vielä alkuvaiheessa monissa luvuissa. Se on pisimmällä EY:n ja Turkin tulliliittoon liittyvissä luvuissa, mutta tältä osin Turkki ei täysin noudata velvoitteitaan. Mukauttaminen on pitkällä myös niillä aloilla, joilla on olemassa yhteisön säännöstöä vastaavia muita kansainvälisiä velvoitteita. Lainsäädäntötyötä on jatkettava kaikilla aloilla, ja Turkin olisi keskityttävä kaikissa luvuissa panemaan entistä johdonmukaisemmin täytäntöön yhteisön säännösten käyttöönottoa koskeva kansallinen ohjelma liittymiskumppanuuden ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti. Uusi lainsäädäntö ei saisi myöskään poiketa yhteisön säännöstöstä.

Turkki on edistynyt *tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta varsinkin alakohtaisessa lainsäädännössä, mutta sen on vielä mukautettava ja pantava täytäntöön uuteen ja vanhaan lähestymistapaan perustuva tuoteturvallisuutta ja tuote-eritelmiä koskeva lainsäädäntö sekä teollisten että jalostettujen elintarvikkeiden osalta, elintarvikkeiden turvallisuus mukaan luettuna. Vaatimustenmukaisuuden arvioinnin ja markkinavalvonnan mekanismien ja instituutioiden luomisessa on edistytty vain vähän, ja lakisääteisen metrologian järjestelmää on vahvistettava. Turkki on julkisia hankintoja koskevaa lakia muuttamalla heikentänyt yhteisön säännösten noudattamista. Turkin olisi lyhyellä aikavälillä pyrittävä antamaan säädöksiä kaupan teknisten esteiden poistamiseksi. Vielä on tehtävä paljon, jotta voidaan varmistaa yhteisön säännösten asianmukainen täytäntöönpano ja 31. joulukuuta 2000 lähtien sovellettavien tulliliitosta tehdyn päätöksen velvoitteiden noudattaminen.

Henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta kuluneen vuoden aikana on edistytty hieman varsinkin työntekijöiden vapaan liikkuvuuden alalla, mutta Turkin lainsäädännön mukauttaminen on edelleen vähäistä. *Palvelujen tarjoamisen vapauden* osalta Turkki on edistynyt hieman pankkialalla sekä sijoituspalveluissa ja arvopaperimarkkinoilla. Asiantuntijapalveluissa edistyminen on ollut vähäistä. Vakuutusallalla on vielä yhdenmukaistettava lainsäädäntöä yhteisön säännösten kanssa ja vahvistettava hallintovalmiuksia. Ponnisteluja tietosuojalainsäädännön mukauttamiseksi olisi jatkettava, ja tietoyhteiskuntapalveluista olisi annettava uutta lainsäädäntöä yhteisön säännösten mukaisesti. *Pääoman vapaan liikkuvuuden* osalta lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön etenee pääomaliikkeiden vapauttamisen osalta, mutta lisäponnisteluja tarvitaan.

Aiempiä vuosina toteutetuista toimenpiteistä huolimatta lainsäädännön mukauttaminen *yhtiöoikeuden* alalla, teollis- ja tekijänoikeudet mukaan luettuina, on edelleen vähäistä. Piratismiin sekä teollis- ja tekijänoikeuksien rikkomisen torjumiseksi tarvitaan sekä lainsäädäntö- että täytäntöönpanotoimenpiteitä. *Kilpailupolitiikassa* on vahvistettava valtiontukien seuranta koskevia säännöksiä ja perustettava valtiontukien valvontaviranomainen.

Maataloudessa on edistytty hieman eläinlääkintä- ja kasvinsuojelualalla varsinkin eläintautien valvonnan, nautaeläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin sekä perunoihin liittyvien haitallisten eliöiden osalta. Näillä aloilla on vielä lisättävä hallintovalmiuksia sekä parannettava valvonta- ja tarkastusjärjestelmiä sekä elintarviketeollisuutta, jotta ne olisivat täysin yhteisön säännösten mukaisia. Olisi laadittava maaseudun kehittämistä koskeva strategia. *Kalastuksen* alalla edistyminen on ollut vähäistä, mutta osa valmistelutyöstä varsinkin tarkastuksen ja valvonnan osalta on saatu päätökseen. Keskeisen lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön ja institutionaalinen uudistus ovat kuitenkin vielä edessä.

Liikenteen alalla edistyminen on ollut hyvin vähäistä. Tietyillä aloilla, kuten tieliikenteessä ja meriturvallisuudessa, lainsäädäntöä on mukautettu saattamalla useita kansainvälisiä yleissopimuksia osaksi kansallista lainsäädäntöä. Meriturvallisuuden sekä tie- ja rautatieliikenteen alalla on vielä paljon työtä. *Verotuksessa* edistyminen on ollut vähäistä niin lainsäädännön kuin hallintovalmiuksienkin kannalta. Arvonlisäverolainsäädäntöä on vielä mukautettava, ja vapautusten laajuuteen ja alennettujen kantojen soveltamiseen olisi kiinnitettävä asiaankuuluvaa huomiota.

Alkoholin ja tupakan valmisteveroja on lähennetty, mutta verot ovat EU:n vähimmäiskantaa alempia. Lisäksi Turkin on pantava täytäntöön tullisuspensiojärjestelyt.

Turkki on edistynyt hieman kaikilla *tilastojen* aloilla, mutta mukauttamista koskevat päävaatimukset on vielä täytettävä. Nykyinen lainsäädäntö on mukautettava yhteisön säännöstöön, jotta voidaan panna täytäntöön tietojen puolueettomuutta ja luotettavuutta, tilastojen avoimuutta ja henkilötietojen luottamuksellisuutta koskevat perusperiaatteet. Turkki on edistynyt hieman *sosiaalipolitiikassa ja työllisyydessä*. Hallintovalmiuksia on vahvistettu ja tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä on toteutettu työlainsäädännössä ja työllisyyspolitiikassa. Lisätoimenpiteitä tarvitaan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun sekä työterveyden ja -turvallisuuden alalla. *Energian* osalta on edistytty merkittävästi antamalla useita säännöksiä, joilla pannaan täytäntöön sähkö- ja kaasumarkkinoita koskevat puitelait. Mukauttaminen on edennyt myös energiatehokkuuden ja uusiutuvien energialähteiden osalta. Kaikilla energiaa koskevilla aloilla tarvitaan lisäponnisteluja, jotta mukauttaminen saadaan päätökseen.

Teollisuuspolitiikassa Turkki on edistynyt uudistamalla julkista sektoria ja antamalla uuden lain suorista ulkomaisista sijoituksista. Valtion omistamien yritysten rakenneuudistus edellyttää lisäponnisteluja. Terästeollisuuden rakenneuudistus on edelleen ensisijainen tavoite. Turkki on edistynyt hieman *pieniä ja keskisuuria yrityksiä* koskevassa politiikassa. Yrityksen rekisteröintiä ja perustamista koskevien menettelyjen yksinkertaistaminen on myönteinen muutos. Turkissa on runsaasti teknologian kehittämiskeskuksia. Turkin täysimääräinen osallistuminen kuudenteen puiteohjelmaan on osoitus myönteisestä sitoutumisesta *tieteeseen ja tutkimukseen*, vaikka Turkki on vasta äskettäin tullut mukaan EU:n ohjelmiin. Turkin pitäisi lisätä tieteeseen ja tutkimukseen tehtäviä investointeja. *Koulutuksen* alalla on edistytty jonkin verran. Turkin pitäisi entistä aktiivisemmin pyrkiä osallistumaan täysimääräisesti kolmeen yhteisöohjelmaan sekä varmistaa toimenpiteiden täytäntöönpano.

Edistymisestä huolimatta *televiestintää* koskevaa lainsäädäntöä ei ole vielä riittävästi mukautettu yhteisön säännöstöön, ja lisäponnisteluja tarvitaan etenkin yleispalvelun, numeroinnin, kiinteiden yhteyksien ja tietosuojan osalta. Nykyisen lainsäädännön täytäntöönpanoa ja valvontaa olisi parannettava. Postipalvelujen markkinoiden vapauttamiseksi on tehtävä vielä paljon. Turkki on edistynyt *kulttuuria ja audiovisuaalipolitiikkaa* koskevassa lainsäädännössä varsinkin sallimalla yleisradiotoiminnan turkin lisäksi muilla kielillä. Lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön vaatii silti vielä paljon työtä, ja Turkkiä kehoitetaan hyväksymään täytäntöönpanotoimenpiteitä, jotka koskevat yleisradiotoimintaa muilla kielillä.

Aluepolitiikassa on edistytty hieman viimevuotisen määräaikauskertomuksen jälkeen, mutta aluepolitiikan täytäntöönpanon varmistaminen keskus- ja alueatasolla vaatii vielä paljon työtä. On luotava asianmukaisia instituutioita ja annettava niille riittävästi henkilöstöä ja määrärahoja. Turkki on edistynyt vähän monilla *ympäristöä* koskevilla aloilla, ja lainsäädännön mukauttaminen yhteisön säännöstöön on useimmilla aloilla yhä vähäistä. Sekä lainsäädännössä että täytäntöönpanossa tarvitaan lisätoimenpiteitä kaikilla ympäristöpolitiikan osa-alueilla.

Kuluttajansuojaa ja terveyden suojelua koskevan lainsäädännön mukauttaminen on edennyt varsinkin puitelain antamisen myötä. Turvallisuuden seurantaan olisi kuitenkin perustettava tehokas järjestelmä, ja kuluttajansuojan korkean tason varmistaminen

edellyttää riittäviä voimavaroja. Turkki on edistynyt merkittävästi hyväksymällä alustavia strategioita lainsäädännön mukauttamisesta *oikeus- ja sisäasioissa*. Yhteistyö on parantunut monilla aloilla, kuten laittoman maahanmuuton ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Turkin pitäisi aloittaa jo hyväksytyjen strategioiden täytäntöönpano sekä tehostaa ponnisteluja lainsäädännön ja institutionaalisen kehyksen mukauttamiseksi. Turkin pitäisi aloittaa neuvottelut takaisinottosopimuksesta EU:n kanssa.

Tulliliittoa koskevassa neuvotteluluvussa olisi asetettava etusijalle seuraavat ratkaisemattomat kysymykset: valvonnan tullinäkökohtia koskeva lainsäädäntö, luvattomasti jäljennetyt ja väärennetyt tuotteet, kulttuuriesineet ja tullilainsäädännön soveltamista vapaa-alueilla koskeva muu kuin tullilainsäädäntö sekä taloudellisesti vaikuttavat tullimenettelyt. Hallintovalmiuksia on parannettu, mutta Turkin pitäisi edelleen vahvistaa instituutioiden välistä yhteistyötä, jälkitarkastuksia ja rajavalvontaa, jotta mukautetun lainsäädännön täytäntöönpano ja valvonta olisi tyydyttävää.

Turkki on edistynyt vain vähän *ulkosuhteissa*, sillä se ei vieläkään noudata erityisesti yleiseen tullietuusjärjestelmään liittyviä velvoitteita. Kahdenvälisissä sopimuksissa Turkin olisi edelleen pyrittävä tekemään vapaakauppasopimuksia niiden kumppaneiden kanssa, joiden kanssa EU:lla on vastaavia järjestelyjä. *Yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa* Turkki on suurelta osin seurannut EU:n politiikkaa. Turkin pitäisi varmistaa, että sen kansallinen politiikka ja käytäntö ovat EU:n yhteisten kantojen mukaisia, ja sen pitäisi taata kaikkien pakotteiden ja rajoittavien toimenpiteiden asianmukainen täytäntöönpano.

Julkista varainhoitoa ja sen valvontaa koskevan lain viivästyttyä edistyminen *varainhoidon valvonnassa* on ollut vähäistä. Turkin pitäisi antaa kyseinen laki sekä keskittyä parantamaan talousarvion avoimuutta ja kirjanpitoa koskevia normeja ja panemaan täytäntöön talousarvion uusi koodirakenne.

Täytäntöönpano on monilla aloilla heikkoa. Hallintovalmiuksia on vahvistettava eri aloilla, jotta voidaan varmistaa yhteisön säännösten tehokas täytäntöönpano ja valvonta. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi valtiontukien ja aluekehityksen alalla, hallintouudistuksessa olisi perustettava uusia rakenteita. Uusien sääntelyelinten itsenäisyys olisi varmistettava, ja niille olisi annettava riittävästi henkilöstöä ja määrärahoja.

LIITE 3: EHDOKASMAIDEN RATIFIOIMAT IHMISOIKEUSYLEISSOPIMUKSET

(tilanne vuoden 2003 lokakuun lopussa)

<i>Liittyminen yleissopimuksiin ja pöytäkirjoihin</i>	Bulgaria	Romania	Turkki
Euroopan ihmisoikeussopimus (ECHR)	✓	✓	✓
1. lisäpöytäkirja (omaisuudensuoja)	✓	✓	✓
4. lisäpöytäkirja (liikkumisvapaus ym.)	✓	✓	
6. lisäpöytäkirja (kuolemanrangaistus)	✓	✓	✓ ¹
7. lisäpöytäkirja (non bis in idem -periaate eli kielto syyttää tai rangaista kahdesti)	✓	✓	
Eurooppalainen yleissopimus kidutuksen estämiseksi	✓	✓	✓
Euroopan sosiaalinen peruskirja	-	-	✓
Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja	✓	✓	
Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus	✓	✓	
KP-sopimus (kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus)	✓	✓	✓
KP-sopimukseen liittyvä valinnainen pöytäkirja (yksityisten henkilöiden oikeus lähettää ilmoituksia)	✓	✓	
KP-sopimukseen liittyvä toinen valinnainen pöytäkirja (kuolemanrangaistus)	✓	✓	
TSS-sopimus (taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus)	✓	✓	✓
Kidutuksen vastainen yleissopimus	✓	✓	✓
Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus	✓	✓	✓
Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus	✓	✓	✓
Yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja			✓
Yleissopimus lapsen oikeuksista	✓	✓	✓

¹ Ei ole vielä ilmoitettu Euroopan neuvostolle.

LIITE 4: KUMPPANUUSTOIMINTAHANKKEET JA VERTAISARVIOINNIT

Vuosina 1998–2003* toteutetut kumppanuustoimintahankkeet, joihin jäsenvaltiot ovat osallistuneet vetäjinä tai kumppaneina															
Maa	Itävalta	Belgia	Saksa	Tanska	Espanja	Suomi	Ranska	Kreikka	Irlanti	Italia	Alankomaat	Portugali	Ruotsi	Yhd. kuningaskunta	Yhteensä**
Bulgaria	8	–	25	2	9	–	12	8	2	1	8	–	4	13	92
Kypros	–	–	–	1	1	–	–	1	–	–	–	–	–	–	3
Tšekki	7	–	37	5	10	2	16	2	5	6	16	1	3	29	139
Viro	–	–	12	5	1	15	6	2	4	1	5	–	8	6	65
Unkari	11	1	24	7	11	5	16	3	1	4	12	–	8	13	116
Latvia	1	1	10	6	3	5	3	1	–	–	2	–	9	7	48
Liettua	3	3	20	13	6	10	7	1	–	3	3	–	18	9	96
Malta	1	–	–	–	2	–	1	–	2	4	1	–	–	7	18
Puola	8	–	45	14	21	7	45	2	3	12	21	1	10	34	223
Romania	4	1	24	4	20	–	33	11	–	15	11	–	5	14	142
Slovakia	13	–	22	2	8	4	14	7	2	7	8	–	6	8	101
Slovenia	13	–	18	–	12	–	6	1	2	2	4	1	6	6	71
Turkki*	–	–	3	1	2	–	1	2	–	2	1	–	–	2	14
Yhteensä	69	6	240	60	106	48	160	41	21	57	92	3	77	148	1,128

*) Valintaa ei ole vielä saatu päätökseen vuoden 2003 osalta.

**) Tämä kokonaismäärä ei vastaa hankkeiden kokonaismäärää, koska joihinkin hankkeisiin osallistuu useampi kuin yksi jäsenvaltio.

Euroopan komission teknisen avun tiedonvaihtotoimiston (TAIEX) kautta suoritettut vertaisarvioinnit

Lokakuu 2002 – syyskuu 2003

Ehdokasmaa tai liittyvä maa	<u>1 luku¹</u> Tavaroiden vapaa liikkuvuus	<u>3 luku²</u> Palvelujen tarjoamisen vapaus	<u>7 luku³</u> Maatalous	<u>9 luku⁴</u> Liikenne	<u>13 luku⁵</u> Sosiaali-politiikka	<u>19 luku⁶</u> Televiestintä ja tietotekniikka	<u>22 luku⁷</u> Ympäristö	<u>24⁸, 25 ja 28 luku</u> Oikeus- ja sisäasiat, tulliliitto, varainhoidon valvonta	Yhteensä
Bulgaria	1	1	3		1				6
Kypros	1	1	3	1			1	1	7
Tšekki	1	1	8	2			1	1	14
Viro	1	1	8	1			1	1	12
Unkari	1	1	9	2			1	1	15
Latvia	1	1	8	3		1	1	2	17
Liettua	1	1	9			1	1	3	17
Malta	1	1	3	1			1	1	8
Puola	1	1	9	2		1	1	2	17
Romania	1	1	3		1				6
Slovakia	1	1	7	1			1	2	13
Slovenia	1	1	9			1	1	1	13
Yhteensä	12	12	79	13	2	4	10	15	147

Huomautus:

¹ Vaara-analyysin ja kriittisten valvontapisteiden järjestelmä (HACCP-järjestelmä); markkinoiden seuranta, metrologia.

² Rahoituspalvelut.

³ Nautaeläintietokanta, maitokiintiöt, eläinlääkintälaitokset, viini, rehut, eläinten hyvinvointi, zoonoosit, naudanruhojen luokittelu, maksajavirastot, kaupan järjestelmät (kaikki alat eivät koske kaikkia maita).

⁴ Meri-, tie- ja rautatieliikenne.

⁵ Tartuntataudit.

⁶ Postipalvelut.

⁷ Pilaantumisen yhtenäistetty ehkäiseminen ja vähentäminen, luonnonsuojelu, veden laatu.

⁸ Oikeus- ja sisäasiat, mukaan luettuina seuraavat alat: Schengenin toimintasuunnitelman täytäntöönpano ja ulkorajat, oikeuslaitos, turvapaikka-asiat, huumausaineet, viisumipolitiikka, rahanpesu, talousrikollisuuden torjunta, petokset ja korruptio, poliisiyhteistyö, euron väärentäminen.

TAIEXin vertaisarvioinnit: jäsenvaltioiden asiantuntija-avun määrä

Jäsenvaltio	Asiantuntija-avun kokonaismäärä
Itävalta	22
Belgia	20
Tanska	47
Suomi	31
Ranska	48
Saksa	47
Kreikka	7
Irlanti	30
Italia	19
Luxemburg	4
Alankomaat	45
Portugali	18
Espanja	18
Ruotsi	25
Yhd. kuningaskunta	71
Yhteensä	452

Huomautus: luvut koskevat asiantuntija-avun kokonaismäärää, eivät asiantuntijoiden kokonaismäärää.

LIITE 5: NEUVOTTELUJEN TILANNE

(tilanne 31. lokakuuta 2003)

Nro	Luku	Bulgaria	Romania
1	Tavaroiden vapaa liikkuvuus	Päätetty	Päätetty
2	Henkilöiden vapaa liikkuvuus	Päätetty	Käsitellään
3	Palvelujen tarjoamisen vapaus	Päätetty	Käsitellään
4	Pääoman vapaa liikkuvuus	Päätetty	Päätetty
5	Yhtiöoikeus	Päätetty	Päätetty
6	Kilpailupolitiikka	Käsitellään	Käsitellään
7	Maatalous	Käsitellään	Käsitellään
8	Kalastus	Päätetty	Päätetty
9	Liikennepolitiikka	Päätetty	Käsitellään
10	Verotus	Päätetty	Päätetty
11	Talous- ja rahaliitto	Päätetty	Päätetty
12	Tilastot	Päätetty	Päätetty
13	Sosiaalipolitiikka ja työllisyys	Päätetty	Päätetty
14	Energia	Päätetty	Käsitellään
15	Teollisuuspolitiikka	Päätetty	Päätetty
16	Pienet ja keskisuuret yritykset	Päätetty	Päätetty
17	Tiede ja tutkimus	Päätetty	Päätetty
18	Koulutus	Päätetty	Päätetty
19	Televiestintä ja tietotekniikka	Päätetty	Päätetty
20	Kulttuuri ja audiovisuaalipolitiikka	Päätetty	Päätetty
21	Aluepolitiikka ja rakennepolitiikan välineiden yhteensovittaminen	Käsitellään	Käsitellään
22	Ympäristö	Päätetty	Käsitellään
23	Kuluttajansuoja ja terveyden suojelu	Päätetty	Päätetty
24	Yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa	Päätetty	Käsitellään
25	Tulliliitto	Päätetty	Päätetty
26	Ulkosuhteet	Päätetty	Päätetty
27	Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka	Päätetty	Päätetty
28	Varainhoidon valvonta	Päätetty	Päätetty
29	Varainhoito- ja talousarviosäännökset	Käsitellään	Käsitellään
30	Instituutiot	Päätetty	Päätetty
31	Muut	Ei vielä käsitellä	Ei vielä käsitellä
Käsiteltäviksi otetut luvut		30	30
Luvut, joiden käsittely on päätetty		26	20
Luvut, joista on vielä neuvoteltava		5	11

LIITE 6: TÄRKEIMMÄT TILASTOINDIKAATTORIT (2002)

	Pinta- ala	Väestö		BKT ostovoimastandardin (OVS) mukaan			BKT:n kasvu	Maatalouden osuus	
	1 000 km²	Miljoonaa asukasta	Asukkaita/km²	Miljardia euroa	Henkeä kohti, euroina	Henkeä kohti, osuus (%) EU:n keskitasosta	Muutos (%)	Osuus (%) brutto- arvon- lisäyksestä	Osuus (%) työvoimasta
Bulgaria	111	7,9	71	47,4	5 900	25	4,8	12,5	10,7
Kypros	9	0,8	86	14,0	17 400	72	2,2	4,3	5,3
Tšekki	79	10,2	130	146,9	14 400	60	2,0	3,7	4,9
Viro	45	1,4	30	13,5	10 000	42	6,0	5,4	6,5
Unkari	93	10,2	108	138,2	13 600	57	3,3	4,3 ⁽¹⁾	6,0
Latvia	65	2,4	36	19,9	8 500	35	6,1	4,7	15,3
Liettua	65	3,5	53	34,3	9 400	39	6,7	7,1	18,6
Malta	0,3	0,4	1 259	4,6 ⁽²⁾	11 700 ⁽²⁾	55 ⁽²⁾	1,2	2,8	2,3 ⁽¹⁾
Puola	313	38,2	122	363,0	9 500	39	1,6	3,1	19,6
Romania	238	21,8	92	128,9	5 900	25	4,9	13,0	37,7
Slovakia	49	5,4	110	61,3	11 400	47	4,4	4,5	6,6
Slovenia	20	2,0	99	35,3	17 700	74	3,2	3,3 ⁽¹⁾	9,7
Turkki	775	69,6	90	382,9	5 500	23	7,8	11,5	33,2

EU 15	3 234	378,4	117,0	9 166,5	24 010
10 liittyvää	739	74,3	100,5	831,0 ⁽³⁾	11 150 ⁽³⁾
EU 25	3 973	452,7	113,9	9 997,5 ⁽³⁾	21 910 ⁽³⁾

Lähteet: Eurostat kansallisten lähteiden perusteella.

(1) 2001

(2) 1999

(3) Tämä luku on 15 jäsenvaltion EU:sta (EU 15) laskettuun OVS:ään perustuva arvio; tässä vaiheessa OVS:ää ei ole vielä saatavilla 25 jäsenvaltion EU:sta (EU 25).

	Inflaatio- aste	Työttömyysaste	Julkisen talouden rahoitus	Ulkomaankauppa				Vaihto- tase	Suorat ulkomaiset sijoitukset	
	Vuosi- inflaatio (%)	Osuus (%) työvoimasta	Ali-/ylijäämä, osuus (%) BKT:stä	Kauppataase, vientituonti (%)	Vienti EU:hun, osuus (%) kokonais- viennistä	Tuonti EU:sta, osuus (%) kokonais- tuonnista	EU:n kauppa- tase maan kanssa, miljoonaa euroa	Ali-/yli- jäämä, osuus (%) BKT:stä	Kanta- euroina henkeä ⁽²⁾ kohti	Netto- tuonti, osuus (%) BKT:stä
Bulgaria	5,8	18,1	-0,6	78,2	55,6	50,2	606	-4,7	273	3,9
Kypros	2,8	3,8	-3,5	12,5	48,0	55,8	2 173	-5,3 ⁽¹⁾	-	4,3
Tšekki	1,4	7,3	-3,9	94,4	68,4	60,2	1 673	-6,3	2 289	13,4
Viro	3,6	9,1	1,3	71,6	68,0	57,9	847	-12,3	2 092	4,4
Unkari	5,2	5,6	-9,2	91,4	75,1	56,3	-68	-4,0	-	1,8
Latvia	2,0	12,8	-3,0	56,4	60,4	53,0	620	-7,7	978	4,6
Liettua	0,4	13,1	-2,0	71,0	48,4	44,5	1 290	-5,3	723	5,3
Malta	2,2	7,4	-6,2	74,1	46,6	67,0	1 575	-3,9	6 418	8,8 ⁽¹⁾
Puola	1,9	19,9	-4,1	74,4	68,7	61,7	9 165	-3,6	963	2,2
Romania	22,5	7,0	-2,2	77,6	67,1	58,4	1 003	-3,4	252	2,9 ⁽³⁾
Slovakia	3,3	18,6	-7,2	87,1	60,5	50,3	-982	-8,2	903	17,0
Slovenia	7,5	6,0	-2,6	94,7	59,4	68,0	1 806	1,7	1 543	8,3
Turkki	45	10,4	-10,0	69,1	51,5	45,5	2 178	-0,8	296	0,6

Lähteet: Eurostat kansallisten lähteiden perusteella.

(1) 2001

(2) 2000

(3) 1999